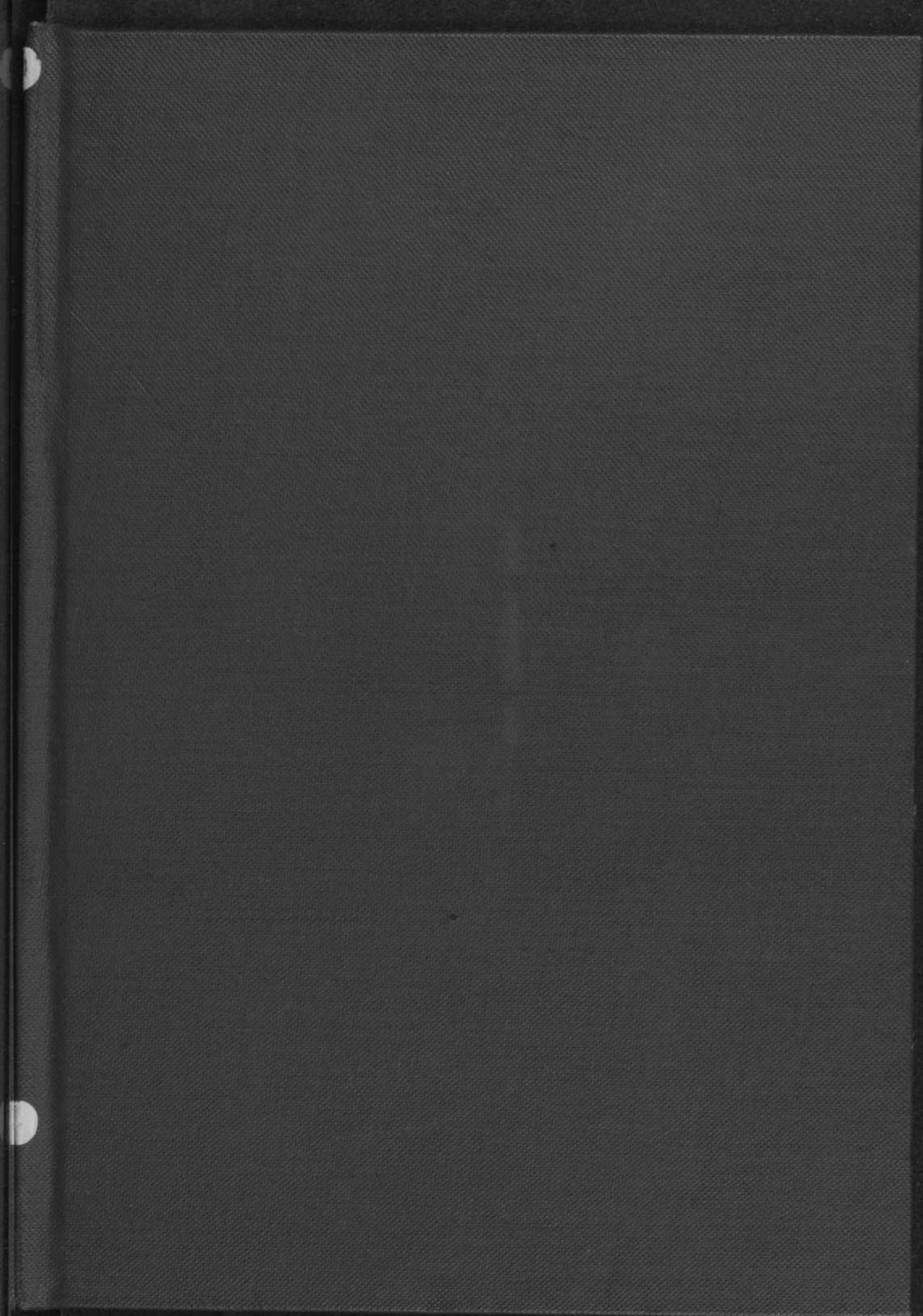

830

B22

RIJKSUNIVERSITEIT LEIDEN

1 205 145 9

Prof. Mr. Dr. I. C. G. JONKER
Plantsoen 73
LEIDEN.

De legende van Kuñjarakarna

86697.

VOLGENS

830

B22

het oudst bekende handschrift,

MET OUDJAVAANSCHEN TEKST, NEDERLANDSCHE
VERTALING EN AANTEKENINGEN,

DOOR

H. KERN.

Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.

AFDEELING LETTERKUNDE.

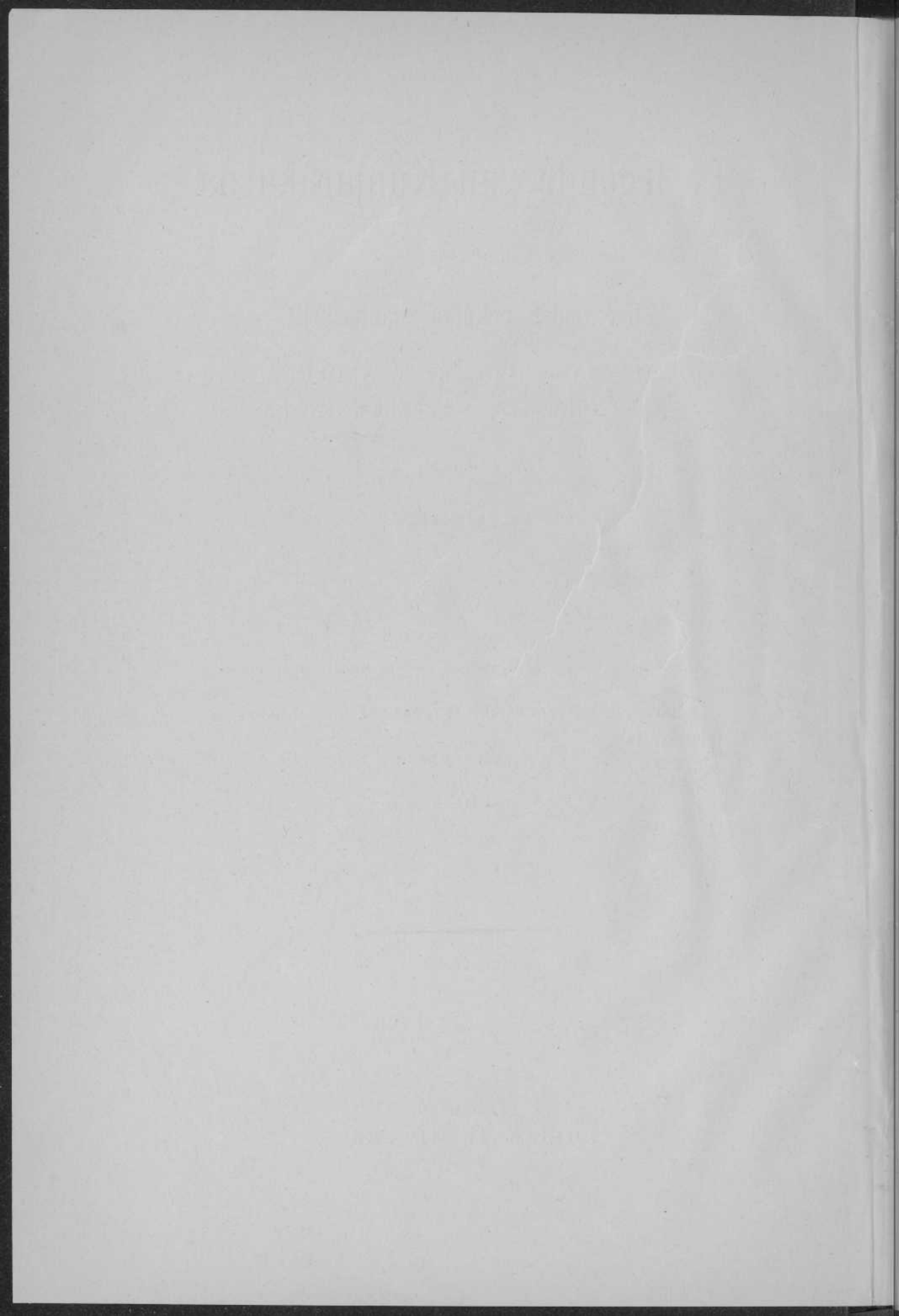
NIEUWE REEKS.

Deel III. N° 3.

AMSTERDAM.

JOHANNES MÜLLER.

1901.

DE LEGENDE VAN KUNJARAKARṆA.

Tot de voortbrengselen der Buddhistische, nauwkeuriger gezegd Mahâyânistische letterkunde van 't oude Java behoort het geschrift dat den titel draagt van „Kuñjarakarṇa”. Het is of wil zijn een stichtelijk verhaal, eene vrome legende, waarin de Yakṣa, d. i. naar algemeen Buddhistische voorstelling, Reus Kuñjarakarṇa de hoofdrol speelt en de Dhyâni-Buddha ¹⁾ Wairocana als opperste leermeester der Wet, des Dharma's optreedt.

Er bestaan van dit werk nog heden ten dage verschillende redacties, die ons overgeleverd zijn in HSS. van 't eiland Bali. Veel belangrijker dan die HSS. van jongen datum is een zeer oud HS. op palmblad, afkomstig van Java en thans deel uitmakende van de handschriftverzameling der Leidsche Universiteitsbibliotheek ²⁾. Het behoorde vroeger aan 't Museum van Oudheden, maar werd eenige jaren geleden naar de Bibliotheek, waar het dan ook als codex beter op zijn plaats was, overgebracht. In 't Museum was het gekomen uit de nalatenschap van wijlen Dr. VAN DER VLIS. De plaats van herkomst is niet met zekerheid bekend, maar uit den vorm van het letterschrift mag men opmaken dat het, gelijk ettelijke andere oude HSS. in dezelfde taal op Java te voorschijn gekomen, in de Sundalanden of een aangrenzend gebied geschreven is. Op palaeographische gronden houd ik het er voor, dat het

¹⁾ De benaming Dhyâni-Buddha is de meest gebruikelijke in Nepâl en door de werken van HODGSON en BURNOUF ook in Europa algemeen gangbaar geworden. De gewone term in Tibet, het oude Kambodja en Java is Jina.

²⁾ Cod. 2266, vermeld in den Catalogus van de Jav. en Mad. HSS. door A. C. VREEDE, CCCXCVIII.

HS. dagteekent van de laatste helft der 14de eeuw. Niettegenstaande dien hoogen ouderdom is het geheele HS. door een gelukkig toeval zoo gaaf tot ons gekomen als ware het vóór eenige jaren, in plaats van vóór eeuwen geschreven. Ook het zwarte houten kistje, de Kropakan, zooals de Baliërs het noemen, waarin deze Kropak bewaard is, heeft weinig geleden. In tegenstelling tot al de Balineesche en weinige mij bekende Javaansche Kropaks zijn de letters in ons HS. niet ingegrift, maar geschreven met inkt op vrij dunne palmbladen, en wel met een inktsoort zoo zwart en deugdelijk, alsof het boek onlangs de hand des afschrijvers verlaten heeft. Wat de oorzaak geweest is dat het HS. zoo uitmuntend bewaard is gebleven, valt moeielijk te gissen. Het is hoogst onwaarschijnlijk dat het lang in de handen van lezers geweest is, en aangezien er op Java geen oude inlandsche boekerijen te vinden zijn, en Buddhistische stichtelijke lektuur in de laatste vier eeuwen weinig aftrek bij de Javanen kan gevonden hebben, voelt men de gedachte oprijzen, ook op grond van den inhoud van 't boek, dat het misschien behoord heeft tot den boekenschat van een tempel of klooster, welks puinhoopen het kistje en wat daarin lag beschermd hebben tegen weêr en wind, slijtage en de schendende hand des menschen.

De codex bestaat uit 54 bladen van 't formaat als het *facsimile* te zien geeft. De tekst begint op de ommezijde van 't eerste blad, zooals gewoonlijk. Het eerste blad is niet genummerd; de ommezijde van het tweede blad is gemerkt met het cijfer 1, en zoo vervolgens; op de ommezijde van 't laatste blad heeft de afschrijver verzuimd het cijfer 54 te zetten. Bovendien heeft hij bij de nummering het cijfer 35 overgeslagen, zoodat het geheel, met inbegrip van 't eerste blad, toch 54 bladen bevat.

De inhoud van den tekst is van groote waarde, niet alleen omdat wij daardoor kennis maken met Mahâyânistische denkbeelden van een bijzondere soort, maar ook omdat de redactie ontwijfelbaar veel dichtër bij de oorspronkelijke staat dan die wij in de Balineesche HSS. aantreffen. Die waarde wordt niet verminderd door de eigenaardige gebreken in den vorm; integendeel, in zeker opzicht wordt de waarde van 't geheel er door verhoogd. Die gebreken bestaan minder in tekstverknoeiingen, ofschoon die geenszins ontbreken, dan in de doorlopende slechte, slordige, inconsequente, in één woord onklassieke spelling. Het zal noodig zijn, op de bijzonderheden dier spelling de aandacht te vestigen.

Het onderscheid in de schrijfwijze der korte en lange klinkers wordt niet meer in acht genomen. Wel is waar komt het teeken

van de *á*, de Tarung, nog dikwijls genoeg voor, doch zonder dat daardoor ooit eene oorspronkelijk, d. i. eene etymologisch lange *á* wordt aangeduid. Naast elkaar vindt men gespeld *wijaya*, vaker *wijáya* en *wijáyá*. Nu is het mogelijk, zelfs waarschijnlijk, dat reeds ten tijde van den afschrijver, de twee laatste lettergrepen van zulk een woord gerekt werden uitgesproken, gelijk in 't nieuwere Javaansch, dat nog een stap verder is gegaan en met de gerekte *a* de uitspraak *â* verbindt, behalve in sommige streken. Dat de oorspronkelijk korte *a* in geaccentueerde en half-geaccentueerde open lettergrepen reeds lang vóór de 14de eeuw in den volksmond een gerekten klank had, lijdt geen twijfel. Zelfs in de oudste klassieke dichtwerken vindt men de sporen daarvan. In 't algemeen was het onderscheid tusschen van nature lange en korte klinkers eene zaak van overlevering, die niet meer beantwoordde aan de gewone uitspraak. Vandaar dat de dichters, de eene meer de ander minder, vrij willekeurig den langen of den korten klinker bezigden, al naarmate hun dat in de maat te pas kwam. Dat in eenige gedeelten van 't Oudjavaansche taalgebied de ouderwetsche uitspraak langer stand hield dan in andere, en dat die omstandigheid tot de handhaving eener verouderde spelling iets kan bijgedragen hebben, is wel mogelijk, maar met onze tegenwoordige gegevens niet te bewijzen.

De gewone teekens voor *i* en *ú* ontbreken in onzen codex geheel; wel opmerkelijk, als men bedenkt dat de Javanen thans nog die teekens kennen en behoorlijk nog *dirgha*, lang, noemen, al heeft het gebruik of liever misbruik dat zij er van maken, niets gemeen met de kwantiteit. In plaats van de gewone teekens voor *i* en *ú* bedient ons HS. zich van de Tarung achter den medeklinker die met het teeken der *i* of *u* voorzien is, volgens hetzelfde stelsel dat algemeen in gebruik was om de lange *Pépét* van de korte te onderscheiden. Een phonetisch onderscheid tusschen de op die wijze aangeduide lange klinkerteekens en de korte is er niet; bij de lezing van den tekst zal men ontwaren dat lettergrepen die nooit lang geweest zijn, en niet eens 't accent hebben, zulk een lengte-teeken vertoonen. Toch kan het geen uitvinding van den afschrijver wezen; die schrijfwijze moet bestaan hebben en betrekkelijk oud geweest zijn, zóó oud dat men in 's mans tijd het doel er van geheel vergeten was, evenzoo vergeten als de eigenlijke beteekenis van den *Dirgha* bij de Javanen van onze dagen. Het teeken voor de korte *u* lijkt meer op dat voor de *ú* dan op de gewone Suku, doch dit komt ook voor in Nieuwjavaansche HSS. en brieven. Dat de afschrijver het als het teeken der korte *u* beschouwde, blijkt uit de zooeven vermelde toevoeging van de Tarung, die meermalen voorkomt.

Als teeken voor *o* dient de Taling Tarung, maar ook, en zelfs vaker, *wa*. Voor *Wairocana* bijv. wordt onveranderlijk *Wirwacana*; *Wirwacanā* enz. geschreven. De afschrijver is met die teekens zóó in de war, dat men bijv. *doh* bij hem geschreven vindt *əʒ*, *ɣəʒ* en *ɣəʒ*! Ontwifelbaar sprak hij *wa* bij een medeklinker overal als *o* uit, en dat de heerschende uitspraak van eene oorspronkelijke *wa* na een medeklinker reeds lang vóór de 12de eeuw met de hedendaagsche Javaansche overeenkwam, valt niet moeielijk te bewijzen. Zoo wordt o.a. in eene Oorkonde van Çaka 853 (= 931 A. D.) 't Sanskrit *dhwaja* geschreven *doja*, waaruit tevens blijkt dat reeds toen in de uitspraak der Javanen geen verschil bestond tusschen *d* en *dh*.

De beginletter *o* van een bestaand woord komt in ons HS. toevallig nooit anders voor dan in de meermalen gebruikte heilige syllabe *om*! Dit *om* wordt in den tekst onveranderlijk gespeld *əʒ əʒ*, *a-um*, doch in 't Maṅgala aan 't begin *om*.

Eenige woorden vertoonen een betrekkelijk jonger vorm; dat wil zeggen een vorm, dien ik niet heb aangetroffen dan in geschriften van omstreeks 1350 A.D. Zulke vormen zijn *jung*, voet, voor 't oudere *jōng*; *saking* en *maring* voor *sakeng* en *mareng*; ze komen ook voor in den Sutasoma en in de Oorkonde van HÖLLE, de eerste van omstreeks 1350 A.D., de laatste van iets later tijd. In Kawi Oork. IV. (uitg. van COHEN STUART) van Çaka 1316—1318 staat regelmatig *saki*, doch dit is geen wonder, daar deze Oorkonde reeds zulke jongere, geheel met de hedendaagsche Javaansche overeenkomende vormen heeft als *yen* en *kang*, die in ons HS. niet gebruikt worden. Ook heeft genoemde Oorkonde steeds —*ne*, terwijl ons HS. met eene enkele uitzondering —*nya* schrijft; nl. *gine* naast *ṅanya*. Wel is waar zal de uitspraak wel *e* geweest zijn, maar ook van de *ya* achter een medeklinker kan men aantonen dat die in den volksmond reeds lang vóór 1350 als *e* klonk; bijv. *ireku* in 't Rāmāyaṇa voor *iryyaku*.

Een vorm dien men in den Kuñjarakarna niet zou verwacht hebben is *cipta* voor Skr. *citta*. Deze schrijfwijze komt ook in Nieuw-javaansche geschriften voor, doch de *p* wordt niet uitgesproken; een voldoende bewijs dat die spelling alles behalve nieuw is, als zijnde in strijd met de uitspraak. Opmerkelijk is het dat ook de Balineesche redacties *cipta* vertoonen. Aangezien de afschrijver in plaats van *cipta* ook wel eens *cinta* spelt, is het duidelijk dat de *p* ook voor hem geen phonetische waarde had ¹⁾.

¹⁾ De verwisseling van *cipta* (*citta*) met *cinta* (dat evengoed een genasaleerd *citta*, als

Van de medeklinkers valt het volgende op te merken. De letters *da* en *dha* worden niet meer onderscheiden, evenmin als in 't Javaansch-Balineesche schrift. Feitelijk is het karakter voor *da* door dat van *dha* vervangen, hoewel de Javanen hiermede den klank van de linguale *da* verbinden. Van welken tijd die verwarring dagteekent, laat zich vooralsnog niet vaststellen. In de bovenvermelde oorkonde van HOLLE is er nog onderscheid tusschen *da* en *dha*, maar zóó gering, dat men soms in twijfel staat welk van beide er bedoeld is; bijv. voor 't Skr. *dr̥dha* vindt men een verkeerd gespeld woord, waarvan men niet zeggen kan of het *dhr̥da* dan wel *dr̥da* moet verbeelden. In zooverre nu als in onzen codex het uit Skr. *dha* ontstane karakter zoowel voor linguale als voor de geaspireerde (schoon niet als aspiraat uitgesproken) dentale media dienst doet, verschilt de manier van den afschrijver niet van de Javaansch-Balineesche, zooals deze althans gebruikelijk is in de teksten van Oudjavaansche schrijvers. Maar wel onderscheidt zich de tekst der legende daardoor, dat ook de dentale *da* onophoudelijk met de linguale verward wordt; op een en dezelfde bladzijde zal men bijv. *da* en *da* vinden. Dit is eene eigenaardigheid die in strijd is met het spraakgebruik der Javanen. Er zijn wel enkele woorden waarvan tweeërlei uitspraak erkend wordt, bijv. *dukut* en *dukut*, *siaekah* en *sidèkah*, *dèkung* (Oudjav. *dèkung*) en *sidèku*, en enkele andere, doch het aantal is uiterst beperkt; de doorgaande verwarring van twee in 't Javaansch duidelijk onderscheiden klanken kan moeilijk anders verklaard worden dan als eene dialectische eigenaardigheid. De vraag is, aan welk dialect hier gedacht mag worden. In aanmerking genomen dat het schrift naar de Sundalanden heenwijst en dat het Sundaneesch slechts ééne *d*, en wel de linguale kent, lijkt het niet al te gewaagd aan Sundaneeschen invloed te denken. Wij hebben 't voorbeeld van eene oude Javaansche nederzetting in 't Zuiden der Preanger, wier Javaansch in uitspraak en anderszins sterk den invloed van 't Sundaneesch vertoont. De afschrijver kan in zulk eene omgeving geleefd hebben en dan is zijn onvatbaarheid om tusschen linguaal en dentaal te onderscheiden licht te verklaren. Intusschen niet enkel het Sundaneesch, ook het Maleisch kent maar ééne *d*, de linguale, verkeerdelijk uitgedrukt door de Arabische dentale *d*; ja zelfs 't gewone Javaansch vertoont zekere dialectische afwij-

cintā kan wezen), moet oud wezen; vgl. Bataksch *sinta* in den zin van „belezen” met de gewone beteekenis van *cipta*, waarop v. d. Tuuk de aandacht gevestigd heeft in zijn Kawi-Bal. Wdb. onder *cipta*.

kingen van 't oude taalgebruik; o.a. het gebruik van *di* voor *ri* (uit *di*), en 't aanhechtsel *ake* voor *akēn*.

De *r*, wanneer ze gevolgd wordt door een medeklinker, wordt in ons HS. nu eens behoorlijk boven den medeklinker geschreven, dan weer op Balineesch-Javaansche wijze boven den medeklinker der voorafgaande lettergreep geplaatst; dus nu eens *anng*, dan weer *anng*; *anng* en *anng*. Hieruit mag men opmaken dat in den tijd toen de afschrijver leefde, de spelling te dezen opzichte in een staat van overgang verkeerde.

Eene bijzondere manier, mij elders onbekend om de klanken *i* en *ē* uit te drukken, ingeval er voor de gewone teekens Ulu en Pēpēt niet genoeg ruimte is, bestaat in twee puntjes voor de *i*, en drie puntjes voor de Pēpēt.— Van de cijfers valt niets bijzonders te vermelden dan de zonderlinge schrijfwijze 01 voor 10.

De taal van den tekst is die van een aanmerkelijk ouder tijdperk dan dat waarin 't afschrift vervaardigd werd. Reeds uit de tallooze fouten van allerlei aard in ons HS. is op te maken dat het oorspronkelijke werk een geruimen tijd bestaan moet hebben vóórdat het door omwerkers in den toestand kon gebracht zijn dien de tekst vertoont. Tot nadere staving van deze bewering kan men nog andere feiten aanhalen. Vooreerst het feit dat een woord nu eens in ouderen, dan weêr in jongeren vorm gegeven wordt; zoo komt bijv. *rēnē* (gebrekkige spelling voor *rēnō*) voor naast *ruūu*. Zoo zeker nu als dit laatste de uitspraak des afschrijvers weêrgeeft, zoo ondubbelzinnig draagt het eerste het kenmerk van overgenomen te zijn uit een ouderen tekst. Verder zijn er *passim* sporen van een Sandhiregel die in den tijd van den afschrijver verouderd was. Wanneer men in onzen tekst leest verbindingen als *ikanaku* (d. i. *ika* + *anaku*), *padagamēl* (d. i. *pada* + *agamēl*, *sungseptanyanaku* (d. i. *sanksepanya* + *anaku*, of *sankseptanya* + *anaku*) en dgl., dan begrijpt ieder die geen vreemdeling is in 't Oud-javaansch, dat zulke verbindingen in de oude taal onmogelijk zijn, en dat de verknoeiing van *ikānaku*, *padāgamēl*, *san(k)sepanyānaku* tot hetgeen de afschrijver er van gemaakt heeft, uitsluitend een gevolg is van zijn onbekendheid met de beteekenis van de waarde der lange klinkertekens. Eindelijk openbaart zich het ouderwetsch karakter van den oorspronkelijken tekst nog in twee eigenaardigheden die niet zoo licht door een onwetenden afschrijver konden verdonkeremaand worden: 1°. het veelvuldig en juist gebruik van zinverbindende partikels, waardoor 't Oudjavaansch in zijn bloeitijd in duidelijkheid zoo gunstig afsteekt bij 't latere en bij 't Middenjavaansch; 2°. de gewone plaatsing van 't gezegde vóór 't onderwerp.

Het is niet te ontkennen dat er onder de grammatische vormen een paar voorkomen, waarvan ik tot nog toe de wedergade in de oudste geschriften niet heb aangetroffen. Het betreft het, trouwens vrij spaarzaam, gebruik van *den* geheel met de waarde van Nieuwjav. *di*, zoowel voor 't passief als voor den modalen Imperatief. De oudste voorbeelden, die ik kan aanhalen, zijn uit het Bhoma-kâwya, een gedicht uit de 14de eeuw.¹⁾ Doch zulk eene constructie zal toch wel lang in de volkstaal in zwang geweest zijn, vóórdát ze waardig gekeurd werd in den deftigen stijl van een kunstdicht gebezigd te worden. Buitendien kan een oudere vorm licht door een omwerker of afschrijver met een jongeren verwisseld zijn geworden. Betrekkelijk jong — maar toch onbekend in 't heden-daagsch Javaansch, — is 't gebruik van 't conjunctief- en futurum-suffix *a*, voornamelijk bij de werkwoorden op — *akên*, alsof zulk een vorm niet verskilde van een Praesens-Imperfectum Indicatief. Zoo'n geringe verandering kan gemakkelijk het werk van afschrijvers wezen. Terloops zij opgemerkt, dat in het dialect der oude Javaansche nederzetting in de Preanger, waarvan boven reeds sprake was, de conjunctief van de werkwoorden op *akên*, in den nieuwen vorm *êna*, gebruikt wordt eenvoudig als Indicatief en wel als een soort Krama, of, zooals de lieden zelf zeggen met een Sundaneeschen term: *lêmës*.

Alles te zamen genomen, komt men tot de slotsom dat het oorspronkelijke werk veel ouder is dan het HS., dat het onderwerp is dezer beschouwingen. Hoeveel ouder is natuurlijk onmogelijk vast te stellen, maar niets verhindert ons aan te nemen, dat het dagteekent uit de 12de eeuw. Ten einde deskundigen in staat te stellen zich hierover een zelfstandig oordeel te vormen, is de tekst in zijn geheel achter deze verhandelingen afgedrukt.

Het spreekt wel van zelf, dat zulk een merkwaardig overblijfsel der oudheid, als ons HS. is, bijna al zijn waarde zou verliezen, indien men daarvan eene kritische uitgave beproefde. Daarom heb ik een zgn. diplomatischen afdruk van den tekst gegeven, behalve dat ik de woorden gescheiden heb, voorzoover dit gebruikelijk is. Verder heb ik de twee en drie puntjes, waar die in 't HS. als noodhulp gebezigd worden, vervangen door de Ulu en Pepet. Tusschen de teekens Cakra en Kêrèt is er in het HS. geen onderscheid te ontdekken; in de keuze tusschen beide heb ik mij laten leiden door de algemeen gebruikelijke spelling in Oudjavaansche stukken. Over corrupteelen van meer ingrijpenden aard heb

¹⁾ Bijv. *den wunuh* 7, *den cacah* 205,5; *den woleg* 208,3.

ik mijn meening neergelegd in de Aanteekeningen; over de talrijke fouten in spelling en anderszins, die geen kenner der taal kunnen ontgaan, behoeft niets gezegd te worden: men verbetert die, zooals men drukfouten verbetert.

Na den uiterlijken vorm waarin de legende van Kuñjarakarṇa in ons HS. overgeleverd is, beschouwd te hebben, komen wij tot den inhoud. En hier doet zich al dadelijk de vraag voor: is het werk op Java ontstaan of eene vertaling? De namen der handelende personen zijn Sanskrit, doch dit bewijst niets dan dat Indische godsdienstvormen en overleveringen in Javaanschen bodem vasten wortel hadden geschoten, hetgeen wij reeds alle wisten. De naam Kuñjarakarṇa is ons uit Indische bronnen bekend, maar als die van een geheel ander persoon. In Kṣemendra's Awadāna-Kalpalatā, Kuṇḍalāwadāna (N°. 59, 59) wordt een Kuñjarakarṇa genoemd als de vorst van Takṣaṣilā, tegen wien Aṣoka zijnen zoon Kuṇḍala met een leger uitzond. Deze zelfde persoon wordt ook vermeld in eene andere redactie van 't Aṣokāwadāna en wel als de Verst, die in Takṣaṣilā tegen 't gezag van Aṣoka in opstand was gekomen ¹⁾. Aangezien de Yakṣa Kuñjarakarṇa in zijn wezen en handelingen niets gemeen heeft met genoemden Koning van Takṣaṣilā, pleit de gelijkheid van den naam eer tegen, dan voor de veronderstelling dat de stof der legende aan eene Indische bron zou ontleend zijn, tenzij men een anderen Kuñjarakarṇa ergens kon opdiepen. Dit nu is niet het geval, en al zijn we ons volkomen wel bewust van onze nog gebrekkige kennis van de omvangrijke legendarische litteratuur der Noordelijke Buddhisten, zoolang er nog geen spoor van een Yakṣa Kuñjarakarṇa is aangetroffen, hebben wij niet het recht de Indische herkomst der legende voor zeker, of zelfs voor waarschijnlijk te houden. Van 't bestaan derzelfde legende onder anderen titel en met andere namen is ons ook niets bekend.

Naast den hoofdpersoon neemt zekere Pūrṇawijaya in 't verhaal eene voornamen plaats in. Hij wordt voorgesteld als een hemeling, die met zijne gemalin Kusumagandhawatī heerscht over de Widyādhara's en Widyādhari's. Geen van beide namen en personages zijn van elders bekend, want Gandhawatī, in Javaansche geschriften gewoonlijk Durgandhinī geheeten, de moeder van Wyāsa, kan hier niet in aanmerking komen.

In den loop van 't verhaal vernemen wij dat Pūrṇawijaya en Kuñjarakarṇa in een vroeger bestaan Muladara en Kirnagata heetten.

¹⁾ Zie Rājendralāla Mitra, The Sanskrit Buddhist Literature of Nepal, p. 11. In Diwyāwadāna p. 408 wordt dezelfde geschiedenis verteld, met eenige afwijkingen en zonder vermelding van den naam der vorsten.

Die namen zijn blijkbaar verbasterd; waaruit? is moeielijk te zeggen. De schuld ligt aan de afschijvers, die zelfs de namen van zulke bekende en doorluchtige wezens als de Jina's, zóó mishandeld hebben, dat ze grootendeels onherkenbaar zouden wezen, wist men niet van elders hoe ze luiden.

Zoo de eigennamen ons niet tot leiddraad kunnen strekken om bovengestelde vraag te beantwoorden, en 't gewenschte licht uit Indië niet opdaagt, blijft ons voorloopig niets over dan aan te nemen, dat de legende het werk is van een Javaanschen Mahâyânist, die eenige bestanddeelen van 't verhaal, o. a. de beschrijving der hellestraffen, en misschien alle, uit andere, ons onbekende bronnen geput, maar zelfstandig tot een geheel verwerkt heeft, en wel, naar het schijnt, met het bijoogmerk den Buddha Wairocana te verheerlijken, door hem te laten optreden als de verpersoonlijkte hoogste wijsheid en oppersten leeraar. Dat er op Java mythen over een reus Kuñjarakarna bestonden, die als varianten van de voorstelling in de legende kunnen beschouwd worden, kan men zien uit hetgeen v. d. Tuuk meedeelt uit het zgn. Cantaka, een prozawerk, dat o. a. over allerlei mythen handelt. Daarin is Kuñjayakarna (*sic*) de eigennaam van iemand dien Ćiwa in verzoeking liet brengen en in een Danuja veranderde; zijn vader heet Dumbajaya; als Danuja ijverig ascese verrichtende en den naam dragende van Darmasana, verlost hij Pûrnawijaya uit de hel, na Yama en diens dienaren verslagen te hebben en herkrijgt later zijn menschenlijke gedaante ¹⁾.

De inhoud van de legende is, in 't kort, als volgt. Zekere Yaksa Kuñjarakarna wenscht in eene volgende vleeschwording een hooger staat te bereiken en oefent zich daarom als kluizenaar in zelfkastijding. In twijfel staande of hij als mensch dan wel als godheid zal verkiezen herboren te worden, besluit hij zich te laten onderrichten in den Dharma, de Wet, door Wairocana, den verheven Heer, wiens prediking, zooals hij vernomen heeft, door de overige Jina's, Bodhisatwa's en godheden met aandacht gevolgd wordt. Hij begeeft zich dan naar Bodhicitta, het verblijf van Wairocana en smeekt om onderricht te ontvangen. De genadige Heer belooft hem dit later te zullen geven, maar beveelt hem eerst naar 't rijk van Yama, den Vorst der Hel, te gaan en van dezen te hooren, waarom de boozen in de hel gepijnigd worden. De Yaksa gehoorzaamt, en komt, niet zonder moeite, in de onderwereld, waar hij ruimschoots gelegenheid heeft te zien, welke gruwelijke folteringen

(¹) Zie KBWdb. i. v. *kuñjara*.

de zondaren daar te verduren hebben. Pijnlijk aangedaan door hetgeen hij aanschouwd heeft, spoedt hij zich volgens het bevel van Wairocana, naar de plaats waar Yama zelf zich bevindt, ontvouwt dezen het doel zijner komst en ontvangt van hem de gewenschte inlichting en tevens les over hetgeen men zou kunnen noemen de physiologie der zielsverhuizing. Na de les ontwaart de Yakṣa dat de helleketel, waarin de boozen gezonden worden, gereed wordt gemaakt; op zijn vraag waarom zulks geschiedt, verneemt hij dat weldra een groot zondaar verwacht wordt. Tot zijn grooten schrik hoort hij verder dat die zondaar niemand anders is dan zijn oude makker, de Widyâdhara Pûṇawijaya, een zoon van Indra, die wegens zijn wangedrag, zooals Yama verzekert, na zijn aanstaand overlijden in den helleketel zal geploft worden. Na eene aanmaning van Yama om naar Wairocana terug te keeren, diens lessen te hooren en zich te zuiveren van de zondige begeerten des vleesches, neemt de Yakṣa afscheid van den welwillenden god des Doodenrijks en ijlt weg; niet evenwel aanstonds naar Bodhicitta, maar naar 't verblijf van Pûṇawijaya ten einde dezen te waarschuwen. Te middernacht komt hij aan de woning van den Widyâdhara. Op zijn kloppen aan de deur wordt hem opengedaan door Kusumagandhawatî, de vrouw van Pûṇawijaya, want deze laatste ligt gerust te slapen. Nadat hij, op aandrang van Kuñjarakarna, door zijne vrouw gewekt is, geeft zijn oude makker hem eene beschrijving van het lot dat hem eerlang in de hel te wachten staat. Hevig ontsteld bij 't hooren van zulk een tijding, smeekt de zondaar zijnen vriend hem van den dood te redden, doch deze verklaart hem niet te kunnen helpen, zoolang hij zelf nog niet het middel weet om de aangeboren smetstoffen des lichaams te doen verdwijnen „Laten wij echter”, zegt hij „gezamenlijk naar Bhaṭâra Wairocana gaan; roep zijne genade in, opdat hij u leere hoe u zelve te louteren.” Zoo gezegd, zoo gedaan.

Te Bodhicitta aangekomen, drukt Kuñjarakarna den Widyâdhara op 't hart, dat deze zich schuil moet houden totdat hij zelf zijne opwachting bij den Heere gemaakt heeft en vandaar teruggekomen is. Daarop gaat hij naar Wairocana, verzoekt om onderricht te ontvangen in zelfloutering en roert daarbij het droevig geval van Pûṇawijaya aan. Gehoor gevende aan de smeekbede van den Yakṣa, ontwikkelt de verheven Meester een diepzinnig betoog, van deels physiologischen, deels zedekundigen aard, met dit gevolg dat Kuñjarakarna inzicht krijgt in de hoogere wijsheid, het eenige middel om volkomen gelouterd en zalig te worden. Hij ontvangt de wijding door den Meester en zie! zijne gedaante van Yakṣa verdwijnt om

over te gaan in die van eene godheid. Met dankbetuiging en de noodige plichtplegingen verwijderd hij zich en keert terug naar de plek waar Pûrnawijaya zich bevindt. Deze krijgt nu verlof zijne opwachting bij den Heere te maken en zijne belangen voor te dragen. Hij gaat dienovereenkomstig tot den Heere, en ontvangt op zijne bede onderricht in de heilige Wet. Door den reinigenden invloed van 't onderricht en het daardoor opgewekte ernstige voornemen om zich toe te leggen op de hoogere wijsheid, verdwijnen oogenblikkelijk de zondige begeerten, de smetstoffen zijns lichaams. Aan den dood kan hij echter niet ontsnappen, en het doemvonnis dat hij zich wegens zijn vroeger wangedrag op den hals heeft gehaald, moet aan hem voltrokken worden, maar slechts ten deele. Hij zal, zoo verzekert hem Wairocana, niet zoo lang dood zijn en in de hel gepijnigd worden, als hem eerst beschoren was. Getroost keert Pûrnawijaya naar zijne woonstede terug. Daar oefent hij zich in Samâdhi, vroom en diepzinnig gepeins, volgens de lessen van den Heere, in afwachting van zijn naderend einde. Alvorens den doodslaap in te gaan beveelt hij zijne vrouw bij zijn lichaam de wacht te houden totdat hij na verloop van tien dagen weder in 't leven zal terugkeeren. De stonde des doods genaakt, Pûrnawijaya ontslaapt, de ziel ontvliedt het lichaam en ijlt, gevolgd door 't begane kwaad als eene schaduw, naar het Doodenrijk. Daar ondergaat de ziel van den zondaar de gewone straffen, tot groote vreugde der hellewichten, maar als men zoover gekomen is om de ziel in den heeten ketel te werpen, geschiedt er een wonder: het vlammeende vuur dooft uit, de ketel vliegt in stukken, en op de plaats er van schiet een Kalpataru, een Paradijsboom op, waaronder een heldere waterplas, omboord van de schoonste bloemen; Pûrnawijaya zelf verrijst, stralende van gezondheid en jeugd. De uit het veld geslagen hellewichten brengen Koning Yama bericht van 't onverklaarbare mirakel. Yama begrijpt het zelf ook niet en vraagt Pûrnawijaya om opheldering. Deze vertelt nu, hoe dat alles te danken is aan de genade van den Buddha Wairocana. De hellevorst is door de verstrekte inlichting volkomen tevreden gesteld en geeft aan de ziel van Pûrnawijaya bereidwillig de vergunning om naar zijn woonstede terug te keeren. Zoo vaart de ziel op den elfden dag dan weêr in 't lichaam en Pûrnawijaya ontwaakt uit zijn doodslaap, tot niet geringe vreugde van Kusumagandhawatî, aan wie hij zijn wederwaren meedeelt en tevens, dat hij besloten is zijn lieven vriend Kuñjarakarna te volgen en met hem zelfkastijding te oefenen. Voorts beveelt hij haar al de Wid'yâdhara's en Wid'yâdhari's op te roepen, ten einde gezamenlijk in optocht te trekken naar Bodhicitta en den Heere eerbiedig hulde

te bewijzen. Aan 't bevel wordt voldaan, de stoet begeeft zich op weg en bereikt Bodhicitta. Allen verheerlijken den genadigen Heere, de Widyâdhara's en Widyâdhari's door proeven af te leggen van hunne kunst met muziek en gezang. Terwijl Wairocana aldus verheerlijkt wordt, komen ook goden, zooals de beheerschers der windstreken: Indra, Yama, Waruṇa, enz. hem eer bewijzen. Yama maakt van de gelegenheid gebruik om den Heer te vragen wat de reden is dat Pûrṇawijaya, die eigenlijk veroordeeld was om honderd jaar lang in den helleketel gefolterd te worden, zoo spoedig vrij gekomen was. Welwillend deelt nu Wairocana de vóórgeschiedenis van Pûrṇawijaya en in verband daarmee die van Kuñjarakarna mede. Beide hadden zich in een vorig bestaan, toen zij Muladara en Kirnagata heetten, schuldig gemaakt aan onbetamelijke ijverzucht en door niets gewettigden toorn jegens een arm, maar braaf en vroom man, zekeren Utsâhadharma. Tot straf hiervoor werd Muladara later herboren als Pûrṇawijaya, wel is waar wegens de goede werken die hij gedaan had als Widyâdhara, maar toch van lageren rang dan Utsâhadharma na herboren te zijn bekleedde. Kirnagata werd herboren als Yakṣa. Zoo ziet men hoe het goed en kwaad, in een vroeger bestaan verricht onvermijdelijk daaraan evenredige vruchten voortbrengt in eene latere vleeschwording. Nadat Wairocana deze waarheid den goden wel op 't hart gedrukt heeft — want ook de goden zijn aan wedergeboorte onderworpen — keeren dezen met eerbiedigen groet ieder naar zijn eigen hemel terug. Nadat de goden vertrokken zijn, geeft Purnawijaya aan zijne vrouw te kennen dat hij nu zijn voornemen wil ten uitvoer brengen om een tijd lang zelfkastijding te oefenen en beveelt haar naar huis te gaan. Aan haar verzoek om hem te mogen vergezellen geeft hij geen gehoor, dewijl het niet geoorloofd is dat een asceet zijne vrouw bij zich heeft. Hij troost haar intusschen met de verzekering dat hij niet langer dan twaalf (jaren) een kluizenaarsleven zal leiden. Schreiende gaat dan Kusumagandhawatî heen, terug naar Indra's hemel, en haar man neemt eerbiedig afscheid van Wairocana. Daarop trekt hij naar den voet van den heiligen berg Mahâmeru, waar hij Kuñjarakarna ontmoet. Beiden bouwen zich een kluis, richten die behoorlijk in en wijden zich aan de strengste zelfkastijding, totdat na verloop van twaalf (jaren) beiden door de genade des Heeren, als Siddha's in den Siddha-hemel gelukzaligheid deelachtig worden.

De legende in haar geheel draagt onmiskenbaar een Buddhistisch, en meer bepaald Mahâyânistisch karakter, al ontbreekt het niet aan veel vreemdsoortigs. Als algemeen-buddhistische uitdrukkingen herkent men, om van „Dharma” te zwijgen: *dosa*, *kleṣa*, *pañcagatî*

saṃsāra. *Dosa*, in den zin van vijandschap, haat, is Prākṛt en Pāli. *Kleṣa* is eigenlijk een term in 't Yogastelsel voor een vijftal geestelijke kwalen, waaraan de mensch lijdt en die hem belemmeren in 't streven naar volmaaktheid. De Buddhisten hebben de *Kleṣa*'s van den Yoga overgenomen, maar het aantal verdubbeld, zoodat allerlei kwade neigingen en hartstochten, die 's menschen geest verontreinigen, als waren het smetstoffen des lichaams, onder *Kleṣa* verstaan worden ¹⁾. Onder de *pañcagati saṃsāra*, d. i. de 5 toestanden of bestaansvormen in den kringloop der wedergeboorten, verstaat men oorspronkelijk vijfderlei staat waarin een wezen kan herborren worden, in de hel, als beest, in de wereld der Manes, onder de menschen, onder de goden. In de legende heeft de uitdrukking de beteekenis in 't algemeen van: 5 toestanden of soorten van lijden. Opmerkelijk is het dat het woord Buddha schittert door bijna algeheele afwezigheid: een enkelen keer wordt Wairocana als Buddha betiteld: een andermaal wordt bij wijze van een terloops gemaakte opmerking vermeld dat Buddha de oppergod der Bauddha's is en Ćiwa die der Ćaiwa's. Het verband tusschen de plaats waar die opmerking voorkomt ²⁾ en het onmiddellijk voorafgaande is niet duidelijk, zoodat men zelfs geneigd zou wezen te vermoeden dat wij met een inschuifsel te doen hebben. Hoe het zij, men krijgt den indruk alsof de schrijver op min of meer bedekte wijze heeft willen te kennen geven dat degenen die Wairocana als oppersten Leeraar en Meester erkennen, noch Bauddha's, noch Ćaiwa's zijn.

Het Māhāyānistisch karakter der legende openbaart zich voornamelijk in de rol die Wairocana daarin speelt, doch hij is niet de eenige Jina die genoemd wordt. Ook de Jina's Akṣobhya, Ratnasambhawa, Amitābha, Amoghasiddhi, en de Bodhisatwa's Lokeṣwara en Wajrapāṇi treden op; allen figuren welke op Java hoogelijk vereerd werden, zooals wij wel niet uitsluitend, maar toch vooral door 't getuigenis der overblijfselen van beeldhouw- en bouwkunst weten. In overeenstemming met de neiging der oude Javanen tot syncretisme vinden wij de vijf genoemde Buddha's in onze legende ³⁾ vereenzelvigd met de vijf Kuṣika's, een punt waarop we later zullen terugkomen.

In alle landen waar de Dhyāni-Buddha's vereerd worden, pleegt Wairocana de eerste plaats in te nemen. In onze legende is hij niet enkel *primus inter pares*, hij is de opperste leeraar, naar wiens

¹⁾ Vgl. hierachter de Aanteekeningen 92 en 106.

²⁾ Zie fol. 33, a en vgl. de vertaling.

³⁾ Fol. 38, a en vgl. Aant. 96.

prediking de overige Jina's met aandacht luisteren. Trouwens ook de Tibetanen erkennen Wairocana, in de houding van leeraar, als den Buddha die hij uitnemendheid de Wijsheid verpersoonlijkt ¹⁾. Zijn zinnebeeld is het rad, want hij is het die als verkondiger van de eeuwige Wet het rad der Wet, *dharmacakra*, in beweging brengt en doet voortrollen. Zijn rijdier is de leeuw (*hari*, al. Zon). De kern der leer die hij aan Kuñjarakarna verkondigt is, wat het wijsgeerig gedeelte betreft, een monistisch pantheïsme, waarin de souvereine Albestierder, Widhi, tevens de hoogste Rede, overeenkomt met het *param Brahma* van den Wedânta, en de formule: „gij zijt ik, ik ben gij” feitelijk op het zelfde neerkomt als de beroemde formule *tat twam asi*. Nu wordt hij die den heilbegeerigen leerling, in ons geval Kuñjarakarna, inwijdt, bestempeld als Yogîçwara, Meester der Yogins ²⁾. De vraag is nu, hoe zich deze titel als op Wairocana toepasselijk laat verklaren. Hiertoe hebben wij te letten op eene uiting van Wairocana welke met de aangehaalde plaats in verband staat. Hij zegt: „Çiwaïeten zeggen dat de 5 Kuçika's eene ontwikkeling (d. i. een verschijningsvorm) van de Sugata's (d. i. hier de 5 Jina's) zijn; Kuçika is één met Ratnasambhawa; Maitri is één met Amitâbha; Kurusya is één met Amoghasiddhi; Pâtañjala is één met Wairocana”. Het is niet twijfelachtig dat de Pañca Kuçika's, die in Oudjavaansche oorkonden en geschriften meermalen voorkomen, de tegenhangers zijn van de Indische Pañcendra's, al worden aan de 5 Kuçika's, ook wel Pañca Rsi geheeten, door de Javanen vrij willekeurig, naar het schijnt, de namen van 5 Wijzen toegekend. Oorspronkelijk zijn de Pañcendra's niets anders dan de verpersoonlijking der *pañcendriya's*, d. i. der 5 zinnen. Nu worden ook de 5 Dhyâni-Buddha's met de 5 zinnen vereenzelvigd, of althans met hen in verband gebracht ³⁾, waardoor de gelijkwaardigheid der Pañca Jina's of Buddha's en Pañca Kuçika's opnieuw bevestigd wordt.

De beweegredenen welke de Hindu-Javanen bewogen hebben om voor de 5 Kuçika's de namen Kuçika (d. i. hetzij Gâdhi(n), de vader van Wiçwâmitra, of Indra Kauçika) Garga, Maitri, Kurusya en Pâtañjala (verbasterd tot Pratañjala) uit te kiezen, zijn ons verborgen. Doch zooveel is duidelijk, dat Pâtañjala niet de eigennaam is van een Wijze, maar de titel van een boek of de benaming van eene leer, desnoods ook van een aanhanger dier leer. De naam van

¹⁾ Waddel, Lamaism p. 350.

²⁾ Fol. 33, a.

³⁾ Zie B. H. Hodgson Essays on the Languages, Literature, and Religion of Nepal and Tibet (Ed. 1874), p. 29.

den man die het *Pātañjala-çāstra* schreef, was, gelijk men weet, Patañjali, die als zoodanig terecht aanspraak heeft op den titel van *yogîçwara*, meester der Yogins. Maar in welk verband kan dit staan met het feit dat Wairocana als *Yogîçwara* optreedt, hij wiens leer in hoofdbeginsel niet met den Yoga van Patañjali, maar met den Wedānta overeenstemt? De oplossing van 't raadsel schijnt mij hierin gelegen dat de benaming, hoezeer ook op Patañjali toepasselijk, in de eerste plaats gegeven wordt aan Yājñawalkya, en deze is het, aan wien het beroemde *tattvam asi* wordt toegeschreven. Er heeft een verwisseling, opzettelijk of niet, plaats gehad tusschen den *Yogîçwara* Yājñawalkya en den Yogaleeraar Patañjali, en verder tusschen den leeraar Patañjali en diens leer. Door die verwisseling trad Patañjali in de plaats van Yājñawalkya, den vertegenwoordiger van den ouden Wedānta, en Wairocana, die dezelfde leer verkondigt, is te vergelijken met dezen *Yogîçwara* en wordt daarom vereenzelvigd met *Pātañjala*, tengevolge van de bovenvermelde verwarring.

Het kan ons niet verwonderen, dat bij de groote neiging der Hindu-Javanen tot syncretisme, Wairocana niet alleen als de *Yogîçwara* optreedt, maar zich zelven vereenzelvigt en met Çiwa en met Buddha, met de woorden: „Wij zijn Çiwa, wij zijn Buddha”. Wat de eenheid van Çiwa en Buddha betreft, die wordt ook verkondigd in den Sutasoma, zooals schrijver dezes vroeger reeds heeft aangetoond ¹⁾. Indien wij dit in gedachte houden, zal het ons niet te zeer bevreemden wanneer wij lezen hoe Kuñjarakarna in zijn gevoel van dankbaarheid eerbiedig de gevouwen handen ophief tot den Heere Wairocana en uitriep: *Namo Bhaṭāra, namaḥ Çiwāya* (Hulde zij U, Heere! Hulde aan Çiwa!) Deze uitroep komt in 't stuk meermalen voor.

Er wordt Wairocana, waar hij Kuñjarakarna na de inwijding in de leer toesprekt, ééne uitdrukking in den mond gelegd, die men in een Buddhistisch, al is het dan ook Mahāyānistisch geschrift, niet zou verwachten. Hij laat zich namelijk in dezer voege uit, dat er onder de monniken — waaronder vermoedelijk Buddhistische monniken bedoeld zijn — geen *mukta's* (verlosten) op aarde zijn, omdat zij voor twee houden wat één is”. Dat lijkt alsof zij de *jīwanmukti*, zooals de bij voorkeur Wedāntische term luidt, niet kunnen bereiken. Intusschen laten de woorden ook eene andere verklaring toe en zouden onder „monniken” zoowel Çiwaïetische als Buddhistische kunnen bedoeld zijn, wien de vatbaarheid om *mukta* te zijn of te worden ontzegd wordt, omdat zij de eenheid van Buddhisme en

¹⁾

Verhand. Kon. Akad. v. Wetensch. Afd. Letterk. N. R. Dl. III. N°. 3.

Āiwaïsme loochenen. Ook zóó opgevat — en een derde verklaring schijnt mij onmogelijk — is de uiting zeer opmerkelijk.

Aan het onderricht in de hoogere wijsheid laat Wairocana voorafgaan eene deels metaphysische, deels physiologische verklaring van de wording van een menschelijk wezen. Daarbij komen ter sprake de voortteling, de ontwikkeling der vrucht, de vorming van een levend lichaam door de samenwerking van vijf zielen (*ātmans*), de groei van 't kind tot knaap, het rijpen tot man, het ontwaken der zondige neigingen, die tot allerlei ongerechtigheden leiden en dienengevolge tot straf hiernamaals en tot wedergeboorte, met toepassing der moraal dat men zich wachten moet kwaad te doen.

Als men de bestanddeelen der methaphysisch-physiologische theorie ontleedt, ontdekt men zekere gelijkenis van de 5 *Ātmans* met de 5 *Skandha's* in 't stelsel der *Buddhisten*, in zooverre als in beide stelsels het lichaam door een aggregaat van 5 grootheden tot stand komt, maar daarmee houdt de overeenkomst op. Want daargelaten dat *ātman* als een levenwekkende kracht in strijd is met de *Buddhistische* geloofsleer ¹⁾, beantwoordt de rol van de afzonderlijke *Ātmans* niet aan die der enkele *Skandha's*. Duidelijk is het dat *ātman* genomen is in den zin van *prāṇa*, levensgeest, levensbeginsel en dat er dus wel eenige overeenkomst is tusschen de 5 *Ātmans* en de 5 *Prāṇa's* in *Chândogya-Upaniṣad* ²⁾, n.l. adem, spraak, gehoor, gezicht, gemoed, doch ook hier is het verschil te groot, om aan eenig onmiddellijk verband te denken; immers het beginsel waarop de indeeling berust is een ander. Van zuiver taalkundig standpunt is er tegen de gelijkstelling van *ātman* en *prāṇa* niets in te brengen, want zoowel 't een als 't ander kan „adem” beteekenen, en dat is zelfs de oorspronkelijke beteekenis, doch een stelsel waarin de werkzaamheid van ieder der 5 *Ātmans* of *Prāṇa's* zóó verdeeld wordt als hier, is onbekend. Meer dan vreemd is de wijze waarop de met *ātman* samengestelde woorden *parātman*, *antarātman* en *nirātman* gebruikt en verklaard worden; *nirātman*, d. i. zielloos, is zelfs onzinnig. Het heeft er veel van alsof eenige *Sanskrit*woorden die *ātman* bevatten op goed gelijk gekozen en als onbegrepen vreemde woorden uit het heilige *Sanskrit*, bestemd zijn om op 't gemoed der leeken indruk te maken, volgens het beginsel „*Omne ignotum pro mirifico*”.

Het physiologisch gedeelte van Wairocana's rede bevat veel dat

¹⁾ Wel is waar zijn de *Mahāyānist*en niet zoo schuw van 't woord *ātman* voor „ziel”, hetgeen hun 't verwijt van de *Hinayānist*en op den hals haalt, maar zulk een gebruik of misbruik, als hier van den term gemaakt wordt, is hun vreemd.

²⁾ Aldaar 2, 7, 1.

een echt Javaansche kleur heeft: de als werkelijke eigennamen beschouwde benamingen van een kind in de verschillende tijdperken van zijn ontwikkeling zijn hoogst eigenaardig en zonder voorbeeld in Indië.

Er is nog eene andere theorie, verkondigd niet door Wairocana, maar door Koning Yama, welke wel onze aandacht verdient. Op de vraag van Kuñjarakarna ¹⁾ of een zondaar die in de hel straf ondergaat weder op aarde mag herboren worden, wanneer hij daarom verzoekt, antwoordt de Vorst der onderwereld, dat hij zulks vergunt, doch eerst na verloop van den vastgestelden straftijd. Verder beschrijft Yama hoe hij zoo'n wezen laat herboren worden, eerst als een dier van de geringste en de verachtelijkste soort, om na duizend jaren in dien staat op aarde rondgekropen te hebben en gestorven te zijn, een dier te worden van iets hoogere soort, en zoo vervolgens al opklimmende totdat hij als viervoeter, als mensch met lichaamsgebreken, en eindelijk als volkomen gezond mensch ter wereld komt. Deze zuiver Darwinistische evolutieleer is niet best te rijmen met de algemeen Indische voorstellingen, volgens welke degene die zijne straf in de hel of zijne belooning in den hemel ontvangen heeft, herboren wordt in een hooger of lager staat, al naar gelang van zijn Karma. Pûrṇawijaya's geschiedenis leert dat de schrijver, waar zulks met het plan van zijn werk strookte, in 't algemeen de Indische leer van 't Karma huldigde, wel is waar met eene kleine verbetering, die hij noodig had om te bewijzen dat, in 't algemeen gesproken, het Karma onverbiddelijk, de wederverging volledig is, dat er echter oorzaken kunnen wezen die eene wijziging ten gevolge hebben. Het geval van Pûrṇawijaya leert, dat door den louterenden invloed der hoogere kennis niet slechts alle aardsche smetten verwijderd, maar ook de anders welverdiende straffen hiernamaals getemperd worden.

Van een aantal bijzonderheden in de legende is het twijfelachtig of de schrijver ze uit oudere bronnen geput dan wel zelf bedacht heeft. Zoo de naam Bodhicitta, d. i. Geest der Wijsheid, als aanduiding van den Wihâra waar Wairocana zetelt. Het woord zelf komt elders voor in den titel van een geschrift „Bodhicitta-wiwarāṇa”, aangehaald in Sarwadārṣana-Saṅgraha. Alles wat men zeggen kan, is dat *Bodhicitta* in dien titel niet de benaming van een Wihâra zijn kan.

Een andere plaatsnaam is Bhûmipattana, d. i. „Stad onder de aarde”, zooals Yama's gebied of een deel er van heet ²⁾. Als syno-

¹⁾ Fol. 30, b.

²⁾ Het woord is gemaakt naar 't model van *bhûmigrha*.

niem komt in ons HS. voor Ayabhûmi pattana, terwijl de Balineesche HSS. overal dezen laatsten vorm of Ayabh^o hebben. Daar *ayah* ijzer, niet recht past, zou ik meenen dat bedoeld is Adhobhûmi-pattana, d. i. Onderaardsche stad, wat op hetzelfde neerkomt als Bhûmipattana; door gebrek aan kennis der Sandhiregelen kan iemand, die overigens de beteekenis wel begreep, daarvan gemaakt hebben Adhahbhûmipattana. Bhûmipattana is een naam van de onderwereld zooals men in volkssprookjes zou mogen verwachten en wie weet of die niet vroeger of later in een van de onnoemelijk vele Indische sprookjes zal teruggevonden worden? Vooralsnog is die naam elders nog niet aangetroffen.

Het schijnt niet noodig hier eene verklaring te beproeven van verscheiden onduidelijke namen, die onder de handen der afschrijvers tot onkenbaar wordens toe verhaspeld zijn; enkele daaronder worden in de Aanteekeningen behandeld. Ook is het overbodig uit te weiden over onderwerpen, zooals de beschrijving der Hel, die voor de met Indische denkbeelden vertrouwde lezers weinig vreemds zullen hebben. Sommige trekken in bedoelde beschrijving, waarvan men de wedergade in Indische bronnen niet aantreft, kunnen zeer wel eigen vinding van den schrijver der legende zijn.

De Nederlandsche vertaling is in de eerste plaats bestemd voor vakgenooten en moet beschouwd worden als een doorlopende commentaar, waarin de opvatting van den vertaler is nedergelegd en waaruit te gelijkertijd blijkt op welke wijze de vertaler de foutieve lezingen van 't HS. stilzwijgend verbeterd heeft. Alleen in gevallen van twijfelachtigen aard zijn proeven van tekstverbetering naar de Aanteekeningen verwezen. Dat die aanteekeningen zoo talrijk zijn geworden, is grootendeels het gevolg van den gebrekkigen tekst, waarbij men telkens op moeielijkheden stuit. Doch de moeielijkheden spruiten niet alleen voort uit de gesteldheid van den tekst; ze zijn voor een deel te wijten aan 't onvoldoende der lexicographische hulpmiddelen. Zoo ontmoeten wij bijv. onderscheiden diernamen en woorden die een lichaamsgebrek of met zekere ziekten behepte personen aanduiden, waaronder ettelijke noch in 't Kawi-Balineesch Woordenboek van wijlen Dr. VAN DER TUUK, noch in de bestaande Javaansche woordenboeken te vinden zijn. Wanneer zulke woorden bij v. d. TUUK niet vermeld worden, mag men het er voor houden dat hij ze niet in de door hem geëxcerpeerde Balineesche HSS. gevonden heeft; ons HS. heeft hij niet onder de oogen gehad. Doch het geval doet zich ook voor, dat hij wel een woord vermeldt zonder de vertolking er bij te voegen, en dan

blijft men even wijs ¹⁾. Slechts zelden komt taalvergelijking ons te hulp. Intusschen behoeft men de hoop niet op te geven dat nasporingen in deze richting op ruimer schaal dan waartoe ik mij geroepen voelde, het gewenschte licht zullen ontsteken.

Evenals ik de in 't oog springende schrijffouten stilzwijgend ben voorbijgegaan, heb ik het niet noodig geacht op zekere eigenaardigheden der spelling, o. a. het willekeurig weglaten of toevoegen van den neusklank vóór *g*, *k*, *t*, *b*, waaraan ieder lezer van Nieuwjavaansche geschriften gewend is, de aandacht te vestigen. Ook heb ik in de vertaling de erg gehavende Sanskritwoorden gegeven in de schrijfwijze die hun toekomst. Dus Wairocana, en niet Wirocana; de gewone uitspraak bij de Javanen, althans van de 13de eeuw af zal wel Werocana geweest zijn. De verbastering van Wairocana tot Wirocana is nog maar eene kleinigheid vergeleken met de gruwelijke verminking van Akṣobhya, Amitâbha, Lokeṣwara, Wajrapâṇi tot Akrobya, Atirtaba, Lokyahi en Brajapani. Later, als de 5 Jina's vergeleken worden met de Kuçika's, is Akṣobhya verknoeid tot Swabhya; Amitâbha tot Sirumitabha, terwijl van Maitri geworden is Mestri, eene verbastering die echt Javaansch is en geheel analoog aan 't Nieuwjavaansche *parastra* voor *paratra*. Vormen als Widadara en Widadari, zooals het HS. heeft, mogen betrekkelijk oud zijn in de volksuitspraak, het is moeielijk aan te nemen dat ze de spelling van den schrijver der legende vertegenwoordigen; in allen geval is de echte vorm er van Widyâdhara en Widyâdharî.

Indien de vertaling hoofdzakelijk voor den algemeenen lezer bestemd ware geweest, zou ik mij veel vrijer bewogen hebben en de stijl minder gewrongen geweest zijn. Maar ook zooals ze nu is, hoop ik dat ze niet al te gebrekkig den geest en den stijl van 't oorspronkelijke weerspiegelt.

¹⁾ Buitendien valt nog op te merken dat van 't omvangrijke werk tot nog toe maar de helft gedrukt is, hoewel men dankbaar moet erkennen dat Dr. Brandes, die de uitgave bezorgt, met groote voortvarendheid zijn taak vervult.

KUÑJARAKARNA.

EEN VERHAAL GESPROTEN UIT EEN REIN HART.

Nadat Bhatâra (de Heer) de Heilige Wet verkondigd had in den Wihâra Bodhicitta, vereerden alle godheden mede den Heere Çrî (z. v. a. den luisterrijken) Wairocana, namelijk Akṣobhya, Ratnasambhawa, Amitâbha, Amoghasiddhi, Lokeṣwara, Wajrapâni, voorafgegaan door de beheerschers der vier windstreken, namelijk Indra, Yama, Waruṇa, Kuwera, Vaiçrawana ¹⁾. Deze vereerden altogader ²⁾ den Heere, den luisterrijken Wairocana. Nadat hij de heilige Wet aan al de godheden verkondigd had, namen zij oorlof om terug te gaan ieder naar zijn eigen hemel. Zij gingen dan daarheen. Nu was er een zekere Yakṣa, Kuñjara-karṇa geheeten, die zelfkastijding verrichtte ³⁾ aan de helling van den heiligen Mahâmeru, aan de noordzijde, met al de standvastigheid van zijn geest, doch hij stond in twijfel hoe hij zou herboren worden, als mensch of niet als mensch? als godheid of niet als godheid? Dat was de reden waarom hij zelfkastijding oefende, hij wenschte in zijn toekomstige vleeschwording hooger (in de rij der wezens) te staan. Hoorende dat Wairocana ⁴⁾ de Wet predikte aan al de godheden, toog hij op weg om Wairocana te vereeren, begeerig als hij was om de lessen van den Heer te hooren. Dit was alsdan zijn plan.

Fluks! voort! weg! ⁵⁾ Zonder onder weg te dralen, kwam hij in Bodhicitta, het heilig verblijf van Wairocana. Onmiddellijk bracht hij den Heere hulde. Na hem gehuldigd te hebben, hief hij eerbiedig de gevouwen handen op, zeggende: „O, genadige Heer! ontferm U over Uwen zoon, Meester! onderricht mij in de heilige Wet, terwijl ik in twijfel sta aangaande mijne wedergeboorte en de

vergelding (van 't goed en kwaad) aan de menschenkinderen; want ik zie dat van de menschen op aarde sommigen heer, anderen slaaf zijn. Wat is de oorzaak dat het zoo is? Want zij zijn gelijkelijk het werk van Bhatâra. Wat is toch de reden hiervan? Daarom vraag ik U om inlichting; onderricht ⁶⁾ mij, Meester, hieromtrent en hoe mijne (smetstoffen) ⁷⁾ kunnen verwijderd worden. Onderricht mij in de heilige Wet". — „O, mijn zoon Kuñjarakarna, dat is zeer goed ⁸⁾ van u, dat gij de heilige Wet verlangt te kennen en zoo vrij zijt eene vraag te stellen over de wedervergelding voor de menschenkinderen. Want men ziet dat er menschen zijn, die hoezeer zij bekend gemaakt zijn met het middel om de smetstoffen uit het lichaam ⁹⁾ te verdrijven, desniettemenstaande niet vragen naar den inhoud der heilige Wet, dewijl zij genoegens willen smaken. En wat voor genoegens! Eten en drinken ¹⁰⁾, goud en slaven bezitten, zich opschikken: dit heet genoegens naar hun meening. Gij, mijn zoon, zijt die meening niet toegedaan en doet onderzoek naar de heilige Wet. Nu, weldra zal ik u in de heilige Wet onderrichten ¹¹⁾, opdat gij ze grondig moogt leeren kennen en uw blik verhelderd worde, tot recht begrip van ¹²⁾ de wedervergelding voor de menschenkinderen, waarom er nu op aarde sommigen heer, anderen slaaf zijn, beide overal. Doch gij moet eerst naar het rijk van Yama gaan, waar gij al de boozen zult zien ¹³⁾. Daarvan moet gij eerst kennis nemen. Wanneer gij van daar terugkomt, zal ik u onderrichten ¹⁴⁾ in de heilige Wet. Welaan, ga dan eerst naar de onderwereld ¹⁵⁾ en vraag aan Yamâdhipati (den heerscher Yama) de oorzaak waarom de boozen de vijf toestanden (of: soorten) van wereldsch lijden ondervinden. Laat hij u dat dan verklaren." — „Zooals Gij beveelt, Heer! ik zal gaan, Meester!"

Fluks! weg! Dank zijne natuur en vaardigheid van Yakṣa, dompelde hij zich in den oceaan, en sloeg de sluitpoort ¹⁶⁾, den ingang tot Yama's rijk open. De goddelijke wezens waren verbaasd over Kuñjarakarna, hetgeen veroorzaakte dat het Noorden en het Zuiden, het Westen en het Oosten in beweging kwamen. Toen het lucht-ruim tot bedaren gekomen was, beefde de Aarde, alsof ze zou scheuren; de toppen van den Mahâmeru schudden, de bergen waggelden, het water der zee geraakte in beroering; de dondersteen ¹⁷⁾ suïdsen, door den storm meegevoerd; orkaan en werfelwind (loeide); luchtverhevelingen en regenbogen schoten heen en weer ¹⁸⁾ door de lucht, onophoudelijk ¹⁹⁾ flikkerende. Toen sloeg plotseling de sluitpoort van den oceaan, dien Kuñjarakarna doorgegaan was, open, waardoor Kuñjarakarna zeer vervaard werd en bang ²⁰⁾ om 't hart. *Turaṅgamapathânugāmī* (snel het pad der winden

volgende²¹⁾: met snelle vaart tengevolge van den wind reisde Kuñjarakarṇa. Hij kwam aan een viersprong, waar zich de wegen kruisten: de een noord-, de ander zuidwaarts; de anderen oost- en westwaarts. Die naar 't Oosten leidde naar 't godenverblijf van Bhaṭāra Iṣwara, het zalig oord der monniken die bovenmchtig geworden zijn door zelfkastijding; die naar 't Noorden leidt naar 't godenverblijf van Bhaṭāra Wiṣṇu²²⁾; dit is het zalig oord der helden in den strijd. Die naar 't Westen, leidt naar Buddhapada (Buddha-oord); dit is het godenverblijf van den god Mahādewa, het zalig oord van hen die helden in milddadigheid geweest zijn en vrome werken op aarde gedaan hebben. Die naar 't Zuiden, die leidt naar Yama's rijk; dat is het verblijf van Bhaṭāra Yamādhipati, waarheen (na hun dood) gaan al wie kwaad gedaan hebben.

Op den viersprong, waar zich de wegen kruisen, bevond zich Dwarakala²³⁾ die den toegang tot den hemel en tot Yama's rijk bewaakt. Dwarakala pleegt den weg daarheen aan te wijzen en zoo trof Kuñjarakarṇa hem aan. Zoodra Dwarakala Kuñjarakarṇa zag, riep hij hem aan, zeggende: „Hei, broertje! wie zijt gij, die hierheen komt, op den kruisweg? Wat is uw doel met hier te komen?” Zoo sprak Dwarakala. Daarop antwoordde Kuñjarakarṇa, zeggende: „Ik ben een Yakṣa, Kuñjarakarṇa met name, die zelfkastijding verricht aan den noordoostzijde van den Mahāmeru. De oorzaak van mijn komst alhier is een bevel van den Heere Wairocana: hij beval mij naar Yama's rijk te gaan, en nu vraag ik u den weg daarheen.” Daarop antwoordde Dwarakala: „O zóó!²⁴⁾ Oeh, broerlief Kuñjarakarṇa, kerel! Ik acht mij recht gelukkig, mijn beste, dat gij gekomen zijt. Wel,²⁵⁾ broertje! gij vraagt dan naar den weg naar Yama's rijk. Nu dan, volg gindschen weg zuidwaarts. Haast u wat, broertje! want gij loopt gevaar door de duisternis overvallen te worden; het gevaar toch bestaat nu in duisternis. Daarom hebben degenen die op aarde een lijklechtigheid viereen lampen bij zich, die dienen moeten als licht voor de zielen wanneer ze in de duisternis komen. Wil men zich een denkbeeld maken van de dikte dier duisternis wanneer ze gekomen is: ze duurt zeven nachten (d. i. etmalen) vóórdát ze verdwijnt.” — „Wat duurt die lang, oudere broeder Dwarakala! Het zij zoo. Ik vraag verlof om heen te gaan.” — „Goed, broertje! ij! ²⁶⁾ snel op uwen weg, broerlief!” Daarop ging Kuñjarakarṇa zijns weegs.

Fluks! voort! Zonder onderweg te dralen, kwam hij in Bhûmi-pattana²⁷⁾. Daar was een Çrījyoti²⁸⁾, welke altijd licht gaf over eene uitgestrektheid *sendriya* (zoover als 't orgaan): met *sendriya* is bedoeld: zoover als de blik reikt. Daar vond K. een poort

waarvan de vleugel van koper, de schuiflat van zilver en de sleutel van goud was; de posten (?) er van waren van ijzer. De doorgang was een vadem en een Roh breed. Het voorplein was besmeerd met mest, drek van eene vaars; het was beplant met roode Andongs, Kayu Mas, prijkende in vollen bloei en bezwangerd met den damp van wierook, welks geur zich als een welriekend parfuim verspreidde. Het was bestrooid met spreibloemen en versierd met eerekransen (?). Dit was de reden waarom de boozen alle om 't hardst er heen liepen, in den waan dat het de weg ten hemel was. Kuñjarakarna ging vandaar verder. Fluks! voort! Hij kwam aan 't veld Pretabhāwana ²⁹⁾ dat zich een Yojana ver uitstrekt. Hij bleef staan aan de grens van 't veld Agnikorowa (Agnitorana?). De grens was afgesloten door vuur, in 't midden van Bhūmipattana. Aldaar waren de Zwaardboomen ³⁰⁾, boomen met zwaarden voor bladeren; de bloesemknoppen er van zijn vlijmen en de doorns allerlei wapens. De dikte er van is die van een Pinangboom, de hoogte 10 vadem. Hun schaduw strekt zich uit over 10 Lakṣa's, boven zwaardvormig gras; het struikgewas bestaat uit vlijmen en messen. Daar is het waar de boozen de vijf toestanden (of soorten) van wereldsch lijden ondervinden, terwijl zij door de dienaren van Yama vervolgd en gepijnigd worden. Hoe waren nu de straffen welke Kuñjarakarna daar zag? Van de eenen werd de schedel met een bijl afgehakt; anderen werden geketend (of: gemarteld); van sommigen werd de aars opengespaakt ³²⁾; daarop werden zij met ijzeren knotsen geslagen en werd hun hersenpan gekloofd, zoodat de hersens er uitkwamen; vervolgens werden hun de voeten hard gekneusd ³³⁾, bij honderden tegelijk, alle even erg verbrijzeld; dan werden zij gestoken met ijzeren spiesen, zoo dik als een Pinangboom en 10 vadem lang, bij honderden tegelijk. Waarmeê zou men hen kunnen vergelijken? Zij geleken sprinkhanen die men doorregen heeft. Zij schreiden en snikten. Sommigen riepen weeklagend vader en moeder, anderen vrouw en kroost te hulp. Er waren voorts zekere Yakṣa-vogels, Sisantana (l. Asipatatra?) genaamd, kwaadaardig, messen tot vleugels, en zwaarden tot klauwen hebbende, klauwen zoo scherp als Indra's wapen, [met zwaarden voor vleugels en met vlijmen voor —]. Deze kwamen van de zwaardboomen aangevlogen en gingen al de boozen te lijf, bij honderden tegelijk, terwijl zij tevens gebeten werden door Yakṣa-honden honden, met Reuzenkoppen, bij duizenden tegelijk. Van sommigen werd de nek doorgebeten, van anderen de buik opengereten, zoodat de darmen er uit hingen bij hun val uit de de Zwaardboomen. Doch wie nog leefden, werden achtervolgd en opgejaagd door honden met Yakṣa-gezichten; dat waren dienaren van

Yamādhipati. Ook waren er Agnimukha (Vuurmond)-Yakṣa's, met vurige handen en voeten. Dezen vervolgden de boozen, bij aaneengesloten scharen van duizenden tegelijk. De lichamen werden door een zwaai (van de vlerken) geraakt; die lichamen werden verzengd, de tanden grijsden, de oogappels puilden uit; zij kreunden en kermden, al jammerende, niet dood en niet levend, snikkende en naar adem snakkende, op 't gijpen liggende. Zij die nog leefden liepen om 't hardst, elkander bij den schouder pakkende, het lichaam uitgeput door de hitte van de Agnimukha's. Al wie vervolgd werden door de dienaren van Yama, werden gepakt en op ijzeren spiesen gestoken, die een arm dik, een vadem en een Roh lang waren. Zij werden dan stuiptrekkende doorstoken van het aarsgat tot de kruin. Anderen liepen weg en zochten een toevlucht bij de Zwaardboomen, bij duizenden tegelijk op een hoop. Zoodra zij onder de boomen gekomen waren, dachten zij dat die hun tot bescherming zouden strekken. Dáar schudden de Yakṣa-vogels de boomen, die één en al stekels werden. Al degenen die toevlucht zochten, werden tot gruis. Hoe zagen zij er uit? Van sommigen was de hersenpan gespleten, de ribben gebroken, was de buik opengereten, vloeide ³⁴⁾ het ingewand uit, waren de armen afgesneden. Zij waren niet dood en ook niet levend, terwijl zij de vijf toestanden (of: soorten) van wereldsch lijden ondervonden. Daarenboven werd hun nog een andere teleurstelling bereid: een water kabbelde ruischend(?), gelijkende het water van een meertje. „Dat zal wel lekker om te drinken wezen,” dachten zij. Zoo gingen zij dan in dichte drommen er op af. Toen zij daar kwamen, traptten zij op het vlijmscherpe gras: hun voeten werden doorboord, het bloed spoot er uit; allen vielen zij, als waren zij doorpriemd door allerlei wapentuig. Toen kwamen de vogels met Yakṣa-aangezichten; zij schudden de Zwaardboomen ³⁵⁾, waarvan de bladen alle afvielen. De boozen zagen door al dat wapentuig er uit als de stekels van een egel. Daarop werd hun lichaam door de Agnimukha's met een zwaai getroffen, zoodat het lichaam verschroeide ³⁶⁾ en de hersens er uitvloeiden. Zij waren niet dood en ook niet levend. Zij kermden en zuchtten, aldoor gefolterd. Zoo zag Kuñjarakarna de boozen. Daarbij was het Kuñjarakarna alsof hem 't hart in stukken gesneden werd; verbluft zag hij de straf der boozen, welke naar het hem toescheen eindeloos was.

Kuñjarakarna bleef stilstaan. Toen hij zijne blikken naar 't Zuiden richtte, kreeg hij de Saṅghâta-parwata's in 't oog, (twee) bergen van ijzer, die voortdurend in beweging zich tegen elkaar aansloten. Daar werden de boozen getuchtigd, genoopt om door de gapende

opening der bergen van ijzer te gaan, die draaiden als een windmolentje, gelijkende op *ëmpritvogels* in de vlucht. De dienaren van Yama waren echter nog niet tevreden; daarom werden (de boozen) op nieuw gefolterd, geslagen met ijzeren knotsen zoo dik als een Pinangstam. Anderen werden gestoken met ijzeren spiesen van 10 vadem lengte, bij honderden te gelijk. Hoe zagen zij er uit? Als doorregen sprinkhanen. Zij zochten in allerijl een goed heenkomen, vouwden eerbiedig de handen en hieven een luid ³⁷⁾ geschreeuw aan, jammerlijk zeggende: „Ach, groote Heeren, dienaren van Yama! hebt medelijden met mij; laat mij leven en herboren worden op aarde; leert mij wat behoorlijk of onbehoorlijk ³⁸⁾ is, opdat ik de zonde kunne verzaken, als gehoorzame dienaar der Pandita's (geestelijken), en de werken van weldadigheid volbrengen; thans daarentegen oogst ³⁹⁾ ik de vruchten der dwaasheid”. Dat was een geschrei! een geroep van ach en wee! — „Al te vuig is het kwaad dat jij bedreven hebt ⁴⁰⁾, is niet? daarvan kun je in gemoede verzekerd zijn. Hoe zou ik je kunnen vergunnen om wedergeboren ⁴¹⁾ te worden? De geheele wereld toch zou te niet gaan, alsook de Wet (d. i. de orde der natuur), de tijdregeling, de natuur der dingen, de wereldverzaking, de vroomheid, de betamelijkheid, alwat recht is. Waartoe zou je dan hierna wedergeboren worden? De wereld ⁴³⁾ zou immers door jou als het ware in vuur en vlam gezet worden, ten gevolge van je vroegere verwatenheid. Ook waar je inhalig en hebt herhaaldelijk onschuldige menschen gedood. Thans is het kwaad dat je gedaan hebt, een ijzeren spies geworden, dat je lichaam bedreigt als loon van de dwaasheid ⁴⁴⁾ waaraan jij je schuldig gemaakt hebt. Dat alles is je verdiende loon, jij slechtaard!” Plots hoorde men 't geluid van steken; plof! plof! voortdurend werden zij met een ijzeren knots geslagen: plots! klets! klets! overal zag men punten uitsteken. Zoo gingen de dienaren van Yama te werk, terwijl zij al de boozen pijnigden ⁴⁵⁾, die van pijn kermden. Daarna werden zij opgehangen en (onder hen) werd vuur aangelegd. Toen kreeg Kuñjarakarna de boozen in 't oog; hij stond stil, pijnlijk aangedaan, bij den aanblik der boozen, die door de dienaren van Yama getuchtigd werden. Kuñjarakarna voelde een snerpende pijn in zijn ziel: het was hem alsof hem de lichaamsgewrichten in stukken gesneden werden. Het was alsof hij biddend de handen ophief voor Bhatâra Wairocana, met de woorden: „Aho namo Bhatâra! namaḥ Ćiwâya”. (hulde o Heer! hulde aan Ćiwa)! Grenzeloos is de genade des Heeren jegens mij, dat hij mij beval naar Yama's te gaan om te aanschouwen wat aan alle boozen bereid is. Nu eerst begrijp ik

wat de bedoeling daarvan was." Zoo sprak Kuñjarakarna, loofde daarop den Heer, en toog naar 't verblijf van Bhaṭāra Yamādhipati.

Fluks! voort! roef! Hij kwam aan 't verblijf van Yamādhipati. Dewijl het Yama niet onbekend was, wie Kuñjarakarna was, heette hij hem welkom: „Och, wat ben ik gelukkig dat gij gekomen zijt! Wel, mijn waarde jongere broeder ⁴⁶⁾, wat is het doel van uwe komst alhier? het is maar zeldzaam dat gij hier komt, Wat is uw doel en uw verlangen?" — „Och, mijn oudere broeder Yamādhipati! mijn doel met hier te komen, is een gevolg van 't bevel Zijner Hoogheid Bhaṭāra Wairocana, en ik verzoek door u voorgelicht te worden, daar ik in twijfel sta hoe ik zal herboren worden: als mensch of niet als mensch, als godheid of niet als godheid. Ik weet niet welke wedervergelding (der daden) bij de menschwording mij te wachten is. Daarom vraagde ik daarover inlichting, en de Heere Wairocana zeide (tot mij): „Het is uitstekend van u, dat gij inlichting vraagt aangaande de heilige Wet. Ik zal u dan onderrichten, opdat gij de heilige Wet grondig moogt leeren kennen en uw blik verhelderd worde. Ga eerst naar Yama's rijk, waar gij al degenen zult aanschouwen, die de vijf toestanden (of: soorten) van menschelijk lijden ondervinden. Zijt gij van Yama's rijk teruggekomen, dan zal ik u in de heilige Wet onderrichten". Zoo sprak de Heere Wairocana tot mij. Ontferm u dan mijner, oudere broeder Yamādhipati! verklaar mij de reden daarvan. En dan zou ik u nog iets anders willen vragen, oudere broeder Yamādhipati! Welk een weg is dat, dien men van hier ziet? Daarvoor ben ik in mijn hart erg geschrokken ⁴⁷⁾, omdat die afgesloten is door vuur; ten Zuiden er van zijn (twee) bergen van ijzer, die voortdurend in beweging tegen elkaar toeklappen. Daar worden de boozen door de bergen van ijzer als 't ware platgedrukt; hun schedel wordt verbrijzeld, zoodat de hersens er uitvloeien; de tong hangt hun uit den mond; hunne oogappels puilen uit. Zij zijn niet dood en ook niet levend, voortdurend gefolterd. Wat is het dat zulks teweegbrengt? Is het de goddelijke Albeschikking? Zeg mij dat, oudere broeder Yamādhipati." „Juist zoo, Kuñjarakarna. Ik zal u onderrichten, broertje; luister goed. De weg waarvan men den vuurgloed van hier ziet, gaat naar Adhahbhûmipattana; en wat men te midden ervan ziet uitsteken, dat is het Zwaardboombosch; wat men daar als eene zwarte massa aan de zuidgrens zich ziet verheffen, dat zijn de zoogenaamde Parwatasāṅghāta, bergen van ijzer die tegen elkaar (open en) toe klappen. Daarheen worden de boozen door mijne dienaren opgejaagd, als straf voor hun vroegere Duṣkṛti, het kwaad dat zij op aarde bedreven hebben. Dit klemmt zich vast aan de ziel (des afgestorvenen) en eischt

dat het (d. i. de vrucht der daden) genoten worde. Zulks is het Karma. De slechte daden en de goede, beide zullen het evenredige loon ontvangen, zijnde lief of leed dat men aan 't lichaam ondervindt. In Bhûmipattana geraakt men door slechte daden. Hoe groot zou wel het aantal wezen der boozen die gij daar straks aanschouwd hebt? Duizend? Tweeduizend? Ontelbaar is hun aantal: Bhûmipattana is vol van hen. Hoe breed is de weg dien gij straks gevolgd hebt? Een vadem en een Roh breed. Ook die is opgepropt ⁴⁸⁾ met boozen. Maar gindsche weg welke (maar) drie span breed is en begroeid met gras en kruipplanten, hoe komt dat zoo? Omdat degenen die 't goede doen, zoo weinig in getal zijn. Allen doen kwaad, die menschen op aarde, wedijverende om den voorrang. Daarom, Kuñ-jarakarna! laat niet na ijverig zelfkastijding te oefenen". — „Och, oudere breeder Yamâdhipati! ja zoo is het. De slechte daden in hun vroeger bestaan zijn de oorzaak er van. Wat is echter de oorzaak dat zij weder leven krijgen? immers zij zijn vroeger op aarde gestorven, en toch komen de dooden, zooveel als er in Yama's rijk gekomen zijn, weder in den vleesche."

„Och, broerlief Kuñjarakarna, kerel! Gij zijt zeer onwetend, broertje! Dat gaat op de volgende wijze toe: luister goed. Gij moet dan weten; er zijn vijf *âtman*s (zielen) in 't lichaam ⁴⁹⁾; namelijk Atman (ziel), Parâtman (opperste ziel), Nirâtman (zielloos), Antarâtman (inwendige ziel), Cetanâtman (bewustheidsziel). Dat is het aantal der Atmans in 't lichaam. Het bewustzijn (*cetana*) is het wat de begeerte (om te leven) verwekt en de vier (overige) Atmans tot één maakt: dezen worden dan een samengesteld geheel, en dit neemt eene lichamelijke gestalte aan. De booze daden in een vroeger bestaan zijn het, die der ziel tot wegwijzer strekken en de oorzaak zijn dat zij naar Yama's rijk gaat. Doch de Hoogere Macht is het, die het lichaam ontwikkelt en die de Vijf Atmans maakt, namelijk: Atman, Parâtman, Nirâtman, Antarâtman, Cetanâtman. De „Atman" is het gezicht; de „Nirâtman" het gehoor; de „Antarâtman" is de adem; de „Parâtman" het geluid; de „Cetanâtman" is het bewustzijn; deze geeft eenheid aan 't geheel, zoodat een bezielde persoon (eig. lichaam) ontstaat. Deze laatste krijgt denkbeelden en begeerten. Wie begeerten heeft, wordt onderworpen aan de aanlokselen der zinnelijke wereld ⁵⁰⁾. Hij weet echter niet het geneesmiddel te zoeken. Daardoor raakt hij verbijsterd: hij taalt zich te verrijken, te rooven, te knevelen, te beheksen, te vergiftigen, onschuldige menschen te dooden, te eten, te drinken. Het kwaad dat hij doet, ⁵¹⁾ geschiedt onder den invloed van 't Cetana, want het bewustzijn vervolgt onverpoosd dag en

nacht zijn loop. Sterft nu de mensch, dan neemt hij zijne slechte handelingen mede naar Yama's rijk, waar hij gepijnigd wordt, geslagen met ijzeren knotsen, wegens zijne Duṣkṛti van vroeger, zijn slechte daden; deze worden ijzeren spiesen en ijzeren knotsen, die herinneren hem aan zijne slechte daden. Naarmate van hetgeen hij verricht en op zich geladen heeft, valt hem kwaad ten deel; voor zijne goede daden valt hem goed ten deel. Want beide is hem bereid: 't loon (zijner goede en) zijner slechte daden. Dit is het, wat hem den weg wijst waar hij heen moet. „Oppermacht” noemt men de oppermacht van 't willen en de oppermacht van 't niet-willen, want beide brengen tot stand dat men leeft. Het leven is onderworpen aan den dood; het geheugen (en: de bezinning) wordt verdrongen ⁵³) door vergeetachtigheid (en: onoplettendheid, verzuim); ijver is onderworpen aan afdwaling van den geest (verstrooidheid). Daarom, laat niet na ijverig te letten op uwe woorden en uw hart. Dus, broer Kuñjarakarna, oefen zelfkastijding. Wees bestendig in uw zelfkastijding; laat uw denken geregeld zijn; laat uwe gedachten niet overal her- en derwaarts afdwalen. Dat heet zelfkastijding oefenen. Is het denken eenmaal geregeld, dan moet de geest verfijnd worden. Dit noemt men „verfijnen” (d. i. van de grove elementen zuiveren). (De geest) moet in 't lichaam verfijnd worden, hetgeen een middel is om de onreinheden te doen verdwijnen voor de toekomst, opdat men niet in de hel kome. Weg met alle zelfzucht! De *rajas* (hartstocht) en *tamas* (verdonkering des geestes en vuile lust) worde gedood door ingetogenheid. Domme eigenwaan en verblindings worde gedood door bedachtzaamheid ⁵⁵). Nu heb ik u genoeg ingelicht, broer Kuñjarakarna. Doe uw best en bewijs nederige hulde aan den Heere Wairocana; verzoek hem dat de onreinheden die u aankleven te niet gedaan worden, en als vrucht uwer kennis van de heilige Wet verdwijnen de smetstoffen in 't lichaam.”

Zoo sprak Bhaṭāra Yamādhipati. — „Och, oudere broeder Yamādhipati! De woorden die gij tot mijn onderricht gesproken hebt, zijn diep doorgedrongen tot in mijn beenderen (d. i. hebben een diepen indruk op mij gemaakt); ik begrijp ze volkomen. Nog iets wilde ik u vragen, oudere broeder Yamādhipati. Men zegt dat gij steeds menschen in 't helsche vuur laat koken. Er zijn toch niet altoos boozen bij u. Nu zie ik echter dat de helleketel opgezet, uitgeveegd en gereed gemaakt wordt. „Wat heeft dat te beduiden?” — „Och, broer Kuñjarakarna, dat is de wijze waarop ik kook. Zoodra zij in scharen ⁵⁸) den ketel ingaan moet het uitgedoofde vuur aangestoken worden. Zij gaan de een vóór den ander in

den ketel, omdat zij vroeger kwaad gedaan hebben; zij lieten zich niet door hun ouders vermanen en wilden niet nalaten door bezweringen anderen leed toe te voegen, in de wereld stoornis te brengen, hun medemenschen te mishandelen, oneerbiedig te wezen jegens ouderen (of hun ouders); niets werd door hen voor heilig gehouden. Daarom ⁵⁹⁾ moeten zij in den ketel neergelaten worden. Eigenlijk heb ik hen slechts te bewaken, op bevel van den Bhatâra, die te gebieden heeft. Wat nu voorts den ketel betreft, de reden dat die opgezet, uitgeveegd en gereed gemaakt wordt, is dat zekere booze weldra in den ketel zal moeten afdalen, Zijne zonden zijn ontelbaar: honderd jaar lang zal hij in den ketel gekookt worden. Nadat hij in den ketel gekookt is, komen Yakṣa-vogels, die 't aangezicht van Yakṣa's hebben, om hem te grijpen en naar de Zwaardboomen mede te nemen en hem te stooten tegen de Zwaardboomen, welks doorns Wajra's zijn, een vadem en een Roh lang, en zoo dik als een Pinangboom. Die Wajra's zijn vlijmend ⁶⁰⁾ scherp. De Yakṣamukha's slepen er vuur bij, dat in lichtertlaai opvlamt onder hem. Zijn lichaam verschroeit: hij is niet dood en ook niet levend. Duizend jaar lang wordt hij zoo gefolterd. Hij zal nu weldra den ketel ingaan; daarom wordt de ketel gereed gemaakt." — „Och oudere broeder Yamâdhipati! uwe mededeeling is volkomen duidelijk; bij 't hooren van uwe woorden voel ik mij in mijn hart pijnlijk aangedaan; weg is mijne begeerte om te leven, nu ik uwe woorden gehoord heb, oudere broeder Yamâdhipati. Van waar is die booze afkomstig, oudere broeder?" — „Och, broertje Kuñjarakarna! die booze is afkomstig uit den hemel. Hebt gij nooit gehoord, Kuñjarakarna, van zekeren machtigen Widyâdhara, Indra's zoon, Pûṇawijaya genaamd? Hij zal van Indra's hemel komen. Groot is zijne schuld, bijzonder groot zijn euvelmoed; hij is onbeschaamd, overmoedig, schaakt verboden vrouwen, straft onschuldige menschen, hoont de ouderen, beschimpt de ongelukkigen. Hij werd om zijne booze daden herhaaldelijk vermaand zich te beteren, doch hij werd meêgesleept door zijne vroegere Duṣkṛti, zijn vroeger wangedrag, hetwelk hem na zijn dood naar den helleketel zal voeren". — „Ach, wat zegt gij, oudere broeder Yamâdhipati? Zal Pûṇawijaya den ketel ingaan?" — „Ja, broertje! want zijne schuld is zwaar." — „O weel! ach! ik ben verwonderd, oudere broeder Yamâdhipati, dat Pûṇawijaya zoo gezondigd heeft. Hoe is dat te verklaren? Immers, hij heeft zoo lang in den hemel gewoond en alle godheden zijn hem onderdanig; ook de Widyâdharas en Widyâdharîs zijn hem onderdanig. Dat is de oorzaak dat ik nu zoo verbaasd ben. Ik was jaloersch, toen ik zag hoe hij in genoe-

gens baadde, en nu moet hij weldra in den ketel afdalen! Daarover verwonder ik mij. Buitendien ben ik een broeder van hem in den Geloove. Daarom ben ik bedroefd om zijnentwil. Namô Bhatâra, namah Ciwâya! Hartelijk dank! Het is tijd dat ik bij den Heere Wairocana mijne eerbiedige opwachting ga maken; ik zou soms ook in den helleketel komen, indien ik den Heere geen hulde bewees. Moge uwe genegenheid te mijwaart blijvend zijn, oudere broeder Yamâdhipati, en moogt gij mij een leermeester zijn in 't goede. En nog iets anders zou ik u willen vragen. Wanneer zoo'n booze verzoekt wedergeboren te worden, wordt hem dat dan toegestaan, oudere broeder Yamâdhipati?" — „Och, broertje Kuñjarakarna, kerel! Ja, dan laten wij toe dat hij op aarde wedergeboren worde, doch eerst wanneer hij de vijf toestanden (of: soorten) van wereldsch lijden ondervonden heeft; dan wordt hij op aarde wedergeboren: namelijk de huid, het vleesch, het bloed, al de lichaamsgewrichten; die worden door ons fijngekerfd, en vermengd met bloemen naar de aarde gestrooid. Hieruit komt walgelijk gedierte voort, als daar zijn: kleine slangen, pieren, *teteks*, bloedzuigers, *iris-pohs*, rupsen, alles waarvoor men in de wereld afschuw heeft. Duizend jaar blijft hij in dien staat. Dan sterft hij en wordt opnieuw geboren, als mier, drekgever, *kukudikan*, tor, bij, *kubrem*, kale rups, mier en stinkgever. In dezen staat blijft hij honderd jaar. Dan wordt hij opnieuw geboren, als sprinkhaan, *wulang walahan*, veenmol, *ucil*, kreeft, boomsnak, waterslak, alles (van dit soort) wat eetbaar is; als zoodanig komt hij in wezen. In dezen toestand blijft hij duizend jaar. Dan wordt hij opnieuw geboren, als vogel, hoen, gans, eend, allerlei tweevoeters. In dezen toestand blijft hij honderd jaar. Dan wordt hij geboren als viervoeter: civetkat, miereneter, eekhoorn, roode eekhoorn (*jalarang*), muis, stekelvarken, dwerghert, reebok, wild zwijn, bunsing, allerlei viervoeters. In dezen staat blijft hij honderd jaar. Dan wordt hem vergund als mensch herboren te worden, maar een gebrekkig mensch, als daar zijn: een gebochelde, een blinde, een doove, een hardhoorige (of: melaatsche?), —, een stomme, een dwerg, een krankzinnige, een waterzuchtige, iemand met een waterbreuk, een eenoogige, iemand met een staar op zijn oog, —, een die aan oogziekte lijdt, —, iemand met gescheurd oor, met gescheurde lip, met horrelvoet, allerlei gebrekkige menschen op aarde. Dat zijn kenteekenen dat hij uit Yama's rijk komt, en al dien tijd lang ondervindt hij leed. Dan wordt hij opnieuw geboren, van nature gezond van lijf, als —, —, een vuilnisman (?), een doodenwachter, een bedelaar (?), een kween, een impotente, een *luñja*, een ongelukkige, een epilepticus, een idioot,

een wiens spraakvermogen belemmerd is, een die geen reuk heeft, een die een gebrek aan 't spraakorgaan heeft ⁶²⁾, iemand die ongeneeslijk is. Dat zijn de kenteekenen dat iemand uit Yama's rijk komt. Dit is het wat ik u te zeggen heb, broertje Kuñjarakarna! Keer nu terug en maak uwe eerbiedige opwachting bij den Heere Wairocana. Verzoek hem, dat hij u in de heilige Wet onderrichte opdat de smetstoffen in uw lichaam verdwijnen. Geef u volijverig moeite als mensch herboren te worden; span u in, naarstig en onwankelbaar, en tracht uw plaats (in de rij der wezens) te verbeteren." — „Och, oudere broeder Yamâdhipati! gij zijt bijzonder liefderijk voor mij. Tot nog toe dacht ik, dat het niet waar was wat de Ouden zeggen: de vrucht van de Temu (zekere vrucht) gelijkt op een *jadi*(?); de vrucht van de tamarinde gelijkt op een *snocimes*. Wie kwaad doet, kwaad ontmoet (*temu*); wie goed doet, goed ontmoet. Zoo gaat het met den mensch die de lessen der Ouden niet opvolgt. Wat Pûrṇawijaya betreft, ik ben overtuigd dat hij met zonden beladen is, dat hij spoedig zal sterven. Hij zal leed ondervinden; hij zal *me-laatsch*(?) worden en men zal niet kunnen begrijpen wat hij zegt. Ik zal uwen raad volgen en betuig u onderdanig dank, oudere broeder Yamâdhipati! want gij hebt mij in 't goede onderricht en de heilige Wet mij duidelijk gemaakt." — „Zoo zij het, broer Kuñjarakarna!" — Nu betuigde Kuñjarakarna zijne onderdanigheid, bewees aan Yama eer, maakte eene eerbiedige buiging en vroeg verlof om heen te gaan. „Och, oudere broeder Yamâdhipati! waar is de weg naar den hemel? wijs mij het pad." — „Och, broer Kuñjarakarna, gindsche weg, die naar 't Noordoosten gaat, volg dien." — „Welaan, oudere broeder Yamâdhipati! ik vraag verlof om heen te gaan." Het werd hem toegestaan, niet geweigerd.

Fluks! voort! Kuñjarakarna toog op weg. Hij drong door tot Indra's hemel, van zins om de verblijfplaats van Pûrṇawijaya te bereiken. Zonder onderweg te dralen, kwam hij aan de verblijfplaats van Pûrṇawijaya, te middernacht. Dadelijk verzocht hij dat hem opengedaan zou worden en zoo klopte hij op de deur: klop, bons, bons. „Eilieve, broer Pûrṇawijaya! ik verzoek u eens even de poort open te doen." — „Pûrṇawijaya lag op dat pas gerust te slapen met zijne welbeminde. Kusumagandhawatî hoorde het en gaf terstond ten antwoord: „Wie ⁶⁴⁾ is het, die daar verzoekt dat de deur geopend worde, te middernacht?" — „Och, jongere zusster, ik hier ben het, zusje! mijn naam is Kuñjarakarna. Zeg Pûrṇawijaya dat hij opsta." — „Och, oudere broeder Pûrṇawijaya, sta op! Kuñjarakarna is gekomen." — „Ei, ei, wien zegt gij, moedertje? Ik sliep juist zoo gerust. Kuñjarakarna? O zóó, moedertje; laat hem

dan even binnen." Kusumagandhawatī gehoorzaamde en ging. Fluks, in een wip kwam zij bij de poort en opende die. Plots een gekraak, en Kuñjarakarṇa kwam binnen in 't verblijf van Pūrṇawijaya. „Och, oudere broeder Kuñjarakarṇa, laat mij u verwelkomen; wat ben ik blij dat gij gekomen zijt. Blijf wat toeven, oudere broeder Kuñjarakarṇa. Het is iets zeldzaams dat gij hier komt." — „Och, broertje Pūrṇawijaya, mij werd door Bhatāra Wairocana bevolen naar Yama's rijk te gaan. Toen ik daar gekomen was, zag ik al de boozen. Er was een ketel die uitgeveegd en gereed gemaakt werd door Yama, en dat werd gedaan omdat, zooals hij zeide, gij in dien ketel gekookt zoudt worden⁶⁵). Over een week, zei hij, zoudt gij den ketel ingaan. Duizend jaar lang, zei hij, zoudt gij in den ketel gekookt worden. Na in den ketel gekookt te zijn, zoudt gij tegen de Zwaardboomen gestooten en daarenboven door de dienaren van Yama gepijnigd worden; gij zoudt opgehangen en onder u een vuur gestookt worden. Dat zou duizend jaar duren. Gij zoudt vervolgd worden door 't vuur Yakṣamukha, vuur met een Reuzenhoofd, dat u zal verzengen. Daarop zullen u, zeide hij, de honden Yakṣamukha, honden met een Reuzenhoofd, bijten; die behooren tot het heir van Yamādhipati. Dat was wat Yamādhipati mij mededeelde; nu wilde ik u zulks medeelen, Pūrṇawijaya. Ik vraag verlof om heen te gaan om mij te begeven naar mijn Heer en gebieder." Mèt stond Kuñjarakarṇa op. Daar omvatte Pūrṇawijaya de voeten van Kuñjarakarṇa, terwijl hij weende en smeekte dat hij medelijden met hem zou hebben, zeggende: „Och, oudere broeder Kuñjarakarṇa, doe mij leven, help mij in den nood, maak dat ik uit Yama's rijk gered worde. Ontelbaar is het aantal der zonden waarvoor ik boeten moet, oudere broeder Kuñjarakarṇa!" — Zoo weeklaagde Pūrṇawijaya. — „Och, broer Pūrṇawijaya, kerel! Wat zou ik soms⁶⁷) voor u kunnen doen, kerel? Ik ken niet het middel om de smetten des lichaams te vernietigen. Wat baat het, dat gij op mij uwe blikken vestigt? Wanneer ik het middel om de smetstoffen des lichaams te vernietigen zal kennen, verdwijnt tevens mijn tegenwoordige Yakṣagedaante. Maar ik zal u een raad geven: ik zal u geleiden in de tegenwoordigheid van den Heere Wairocana, om uwe eerbiedige opwachting bij hem te maken en hem te bidden dat hij u genadig zij, zoodat het kwaad uit uw lichaam verdwijnen moge. Komaan, maak u gereed, broerlief." — „Och, broeder, ik wenschte afscheid te nemen van uw jongere zuster (d.i. mijn vrouw), broeder Kuñjarakarṇa." — „Goed, broer Pūrṇawijaya." — Pūrṇawijaya nam dan afscheid van Kusumagandhawatī. „Och, mijn jongere zuster (d.i. vrouwlief) Kusumagandhawatī, moedertje, blijf gij hier, zusje,

moedertje, ik wil naar Bodhicitta gaan om Bhatâra Wairocana mijne eerbiedige opwachting te maken, met mijn ouderen broeder Kuñjarakarna.

Fluks! voort! Pûrnawijaya toog op weg met Kuñjarakarna. Zonder onder weg te dralen kwamen zij te Bodhicitta, het heilig verblijf van Bhatâra Wairocana. Deze was op dat pas gezeten op den juweelen lotustroon, waar hij de Wet predikte ⁶⁸). Toen zeide Kuñjarakarna tot Pûrnawijaya: „Och, broer Pûrnawijaya! gij moet niet tegelijk met mij bij den Heere uwe eerbiedige opwachting maken. Zoo straks zult gij den Heere nederig hulde bieden, en wel, wanneer ik mijne vereering zal volbracht hebben, want anders is het te vreezen dat hij u niet zal vertrouwen. Nadat ik echter mijne vereering volbracht heb, zult gij het op uwe beurt doen. Anders is het te vreezen dat de Heere kwaad op u zal worden. Handel nu vooral niet in strijd met wat ik u zeg. Omvat zoo straks met ijver de voeten des Heeren. Welaan, ga nu eerst naar een plek waar gij u schuil houdt.” — „Och, broeder! wat heb ik te zeggen!”

Fluks! weg! Pûrnawijaya verwijderde zich en bleef op eenigen afstand. Aanstands ging Kuñjarakarna den Heere vereeren; hij maakte eene nederige buiging en zeide daarop: „O Heer en gebieder! ik buig mij diep voor u neder. Ik, uw zoon, ben van Yama's rijk terug, Meester. Daar heb ik uitermate veel boizen aanschouwd: weg is mijn verlangen om te leven, ook al werd ik als mensch herboren. En Yamâdhipati heeft mij behoorlijk ingelicht. Moge uwe liefderijke gezindheid te mijwaart, o Heer, blijvend wezen, onderricht mij hoe de smetstoffen die mij aankleven uit mijn lichaam kunnen verdreven worden, Meester! Een lichaam te dragen heeft zijne bezwaren. Duidelijk ten bewijze daarvan strekt Pûrnawijaya: gerust smaakte hij (alle) genoegens ⁶⁹); niettemin zal hij na gestorven te zijn tot den helleketel vervallen. Ten bewijze dat hij smart zal ondervinden, strekt dat hij weldra aan melaatschheid (? of spraakbelemmering?) zal lijden. Honderd jaar lang wordt hij in den ketel gekookt. Zoo zeide Yamâdhipati. Dit is de reden waarom ik nu mijne eerbiedige opwachting maak, Meester: ik wenschte van u te vernemen, hoe zulks kan verholpen worden, en ook hoe 't zondige uit mijn lichaam kan verdreven worden, Meester”. — „Och, mijn zoon Kuñjarakarna, kerel! Het is uitstekend goed bedacht ⁷¹) dat gij mij vragen doet over de heilige Wet. Gij vraagt wat de oorsprong is van een menschelijk wezen. Luister goed. Waar kwaamt gij vandaan, indertijd toen gij in uw vader zooiets als schuim waart en toen uwe moeder nog een meisje was? Waar waart gij? waar bestondt ⁷²) gij? In 't Niet, nietwaar? Immers, gij

bestondt in 't mannelijk lid; gij waart toen uiterlijk gelijk aan gesmolten tin; *kāma*, (sperma des mans) was uw naam in uw vader, *ratih* (sperma der vrouw) was uw naam in uwe moeder. Uw vader paarde zich met uwe moeder. Toen was uw naam „Vereeniging”. Uw vader ging in tot uwe moeder, en gij kwaamt voort uit het mannelijk lid. Gij kwaamt te rusten in de Mahâpadma, de bergplaats ⁷³⁾ van uwe moeder. Toen was uw naam „Si Rena ⁷⁴⁾”. Drie maanden lang waart gij in den moederbuik; toen was uw naam: Si Lalaca ⁷⁵⁾ en hadt gij het voorkomen van een onvoldragen ei ⁷⁶⁾. Zeven dagen bleeft gij in dien toestand. Alsdan kwamen de 5 elementen, achtereenvolgens: aarde, water, vuur (licht), wind (lucht), aether. Ieder afzonderlijk (brengen zij voort): de aether vormt het hoofd; de aarde vormt het lijf; het water vormt het bloed; de wind vormt den adem; het vuur (licht) vormt het gezicht. Gezamenlijk dragen ze bij tot het leven. Wat de aarde bijdraagt is het bewustzijn (geest), dat zich openbaart in Begeerte (om te leven), waardoor het lichaam wordt(?) De bijdrage van 't water is de Nirâtman; de bijdrage van 't vuur is de Parâtman; de bijdrage van den wind is de Antarâtman; de bijdrage van den Aether de IJle (zuiver abstracte) Atman. Daarom zijn de Atmans in 't lichaam vijf in aantal. Nu ieder afzonderlijk (behandeld): wat men Atman noemt, is het bewustzijn; wat men Cetanâtman noemt, is het gezicht; wat men Parâtman noemt, is het gehoor; wat men Antarâtman noemt, is de adem; wat men Nirâtman noemt, is het geluid. De 5 Atmans brengen de begeerte voort, die een lichaam, een *çarîra* aanneemt in den moederbuik. Daarom heet het lichaam *çarîra*, want met hun vijven zijn ze de *çarîra* der 5 elementen ⁷⁷⁾. Gij werdt ouder, volle tien maanden, het tijdsbestek gedurende hetwelk gij in den moederbuik bleeft. Gij werdt begiftigd met handen en voeten, bewoogt u en ademet. Toen was uw naam N. N. Gij wildet toen uitkomen, toen noemde men u „Si Gagat” (doorbreker). Daarop kwaamt gij eventjes met het hoofd te voorschijn uit de opening uwer moeder. Toen heettet gij „de Lotus, de glansrijke”. Gij kwaamt uit, nat van 't bloed ⁷⁸⁾ der barende, op den grond. Uw naam was toen Si Pulang (de met bloed bemorste) ⁸⁰⁾. Toen werd over u uitgesproken een zegenspreuk; de Goddelijke Bhuwanakoşa (Aardbol) was de naam der spreuk. Nadat gij gewassen en verzorgd waart, heete uw spreuk „de goddelijke Olie”. Nadat gij met welriekende zalf bestreken en ingewreven waart, was de naam van uw spreuk „Sari Kuning” (gele Nagasari). Daarop werdt gij door uwe moeder gezoogd en tot dank verplicht jegens haar voor de moedermelk. Uw vader en moeder deden vrome geloften

voor uw welzijn. Drievoudig is de schuld die gij aan uw vader en moeder te betalen hebt. Gij kwaamt zoover, dat men u eten in den mond kon steken en u wasschen; gij waart in staat uw vader te kennen. Toen noemde men u „Si Tuttur Mengët” (herinneringen geheugenhebber) en uw spreuk „Waju Kuning” (geelrok). Gij waart in staat te loopen; uw naam was „Si Adikumâra (eerste knaap) ⁸¹⁾; de naam van uw spreuk „Saṅgraha”. Gij werdt beschonen door zon en maan, dagen en nachten gingen over u heen; gij erkendet vader en moeder. Daarop kwamen neiging en afkeer ⁸²⁾, geveinsdheid, verblinding, nijd, ijverzucht, trots, afgunst, inbeelding, toorn, gebrek aan ontzag ⁸³⁾ voor ouderen. Tien is het aantal der *daça mala* (tien onreinheden) in 't lichaam; namelijk: verrotting, vuilnis, —, ingewand(?), drek, —, —, —, —, buikwater. Zooveel onreinheden zijn er in 't lichaam. Voorts werd Bhaṭâra — ⁸⁵⁾ de oppergod voor u, mijn zoon. Gij werdt ouder, men liet u trouwen. Toen noemde men u „Si Saṅgata” (de samengekomene) en de naam van uw spreuk was „de Huisorde” ⁸⁶⁾. Gij kwaamt door vrouw en kind in verlegenheid, hetgeen maakte dat gij u begonst te misdragen: te knevelen en andermans goed toe te eigenen, te rooven en te kapen. Dat zijn wat men noemt kwade praktijken. Dat is oorzaak dat de menschen die gij onlangs in Yama's rijk aanschouwd hebt, schuld op zich laadden; zij die handelingen van geveinsdheid en verblinding bedreven; daarom werden zij in den helleketel gekookt. Zij worden echter later wedergeboren en komen in wezen als iets afschuwelijks, allerlei gedierte waarvoor men op aarde afschuw gevoelt; als zoodanig worden de menschen die slecht handelen geboren. Om kort te gaan, mijn zoon! wees gij niet zoo gezind. Wacht u er voor, oneerbiedig te wezen jegens uw ouders en de geestelijken. Wees niet nijdig, niet afgunstig op uwe medeschepselen. Richt uw streven niet op allerlei kwaad ⁸⁷⁾, maar op wat behoorlijk is, op minzame woorden, een vriendelijk gelaat, een rein gemoed. Dàt is het wat opwaarts voert ten hemel, mijn zoon: het is het mysterie der Wet dat ik u openbaar, mijn zoon! Zoo zij het! Mogen uwe zondige neigingen verdwijnen.” Zoo sprak de Heere Wairocana, Kuñjara-karna inwijdende in de Wet.

Kuñjarakarna boog zich diep als teeken van eerbied. „O, Heer en gebieder! ik buig mij eerbiedig. Hoe zullen de zondige neigingen met zekerheid vernietigd kunnen worden, Meester? Ontferm u dus mijner ⁸⁸⁾ en onderricht mij in de heilige Wet, opdat de onreinheden uit mijn lichaam verdwijnen. Heb medelijden met uw zoon, Meester!” — „Ja, mijn zoon Kuñjarakarna. De smetten des

lichaams moeten verwijderd worden als iets dat verbannen wordt, vertrapt, vertreden, onderdrukt. Een rein gemoed is slechts ware kennis, dat tot afwassching dient; het is een zuiver en rein ⁸⁹⁾ bad. Wat louter heet, is niet het water ⁹⁰⁾ van de kruik, maar een rein gemoed alleen. Dit is hetzelfde als wat men Bhaṭāra Widhi (de Albestierder) noemt. Want Hij bestiert de ware kennis, en daarom heet hij de soevereine kennis. Want de Bhaṭāra beheerscht uw lichaam, hetgeen aldus wordt uitgedrukt: „gij zijt ik; ik ben gij.” *Namo Bhaṭāra! namah Īwāya!* De zondige neigingen zijn uit uw lichaam verdwenen, mijn zoon, dewijl gij Bhaṭāra vereert, en Bhaṭāra is degeen die vereert; Bhaṭāra is het wrijsel, is het smeersel, is het bad, is de olie. Hoe zouden dan de smetstoffen niet verdwijnen? Kom, nader; ik wil u vasthouden, de in waarheid oppermachtige.” Onmiddellijk kwam Kuñjarakarṇa nader en bracht eerbiedig hulde. Fluks werd hij door den Heer vastgehouden. Zoo wordt de hechte band geknoopt waarmee de Yogīwara (den neophyt) bemachtigt ⁹²⁾. De verschillende vormen van gelofte (z. v. a. geloofsbelijdenis) zijn als volgt: „Wij zijn Baudha's”, zeggen de Buddhisten, „want de Heere Buddha is onze opperste godheid; wij zijn niet identisch met de Īwaieten, want voor hen is de Heere Īwa de opperste godheid.” Immers die (twee) secten zijn het onderling niet eens ⁹³⁾. Dit maakt dat er onder de monniken op aarde geen Mukta's (verlosten) zijn, dewijl zij voor twee houden wat één is ⁹⁴⁾; wie de betekenis hiervan niet begrijpt, is een haarklover ⁹⁵⁾. De 5 Kuçika's zijn eene ontwikkeling (d. i. verschijningsvorm) van de Sugata's ⁹⁶⁾, zeggen de Īwaieten. Kuçika is één met Akṣobhya; Garga is één met Ratnasambhawa; Maitri is één met Amitābha; Kurusya is één met Amoghasiddhi; Pātañjala is één met Wairocana. Welnu, mijn zoon! dezen zijn allen één. Wij zijn Īwa; wij zijn Buddha. Wij vertrouwen, mijn zoon, dat gij nu volkomen ingewijd zijt. Voorwaar zeg ik u: uwe bede is vervuld, mijn zoon!” — Zoo sprak de Heere Wairocana, Kuñjarakarṇa inwijdende. Tengevolge van de handoplegging des Heeren lette Kuñjarakarṇa zorgvuldig op en luisterde hij aandachtig. Dientengevolge verdween 't aangeboren gebrek (*kleṣa*) van Kuñjarakarṇa en zijne Yakṣagedaante. De Heere dompelde nu 't lichaam van Kuñjarakarṇa in 't gewijde water Panjita-mala ⁹⁷⁾, zoodat het straalde. Dientenvolge ontvlamde het lichaam van Kuñjarakarṇa. Eensklaps! plots! fluks! roef ⁹⁷⁾ voort! weg! Verdwenen was de Yakṣagedaante en hij werd gemetamorphoseerd in een godheid. De vreugde van zijn gemoed steeg ten top. Daarop boog hij zich diep als teeken van eerbied en bracht lof en dank, en likte de voeten des Heeren Wairocana. Nadat hij lof en dank

geuit had, verzocht hij verlof om heen te gaan. „O Heer en gebieder! ik groet u eerbiedig en neem verlof, Heere! Ik ga wederom zelfkastijding verrichten, Meester, om uwe lessen te verwezenlijken.” — „Ja, goed, mijn zoon Kuñjarakarṇa. Moogt gij, mijn kind, in de kluizenarij een Siddha (volkomen Wijze en gelukzalige) worden!” Aanstonds groette Kuñjarakarṇa eerbiedig en toog op weg.

Fluks! weg! Hij kwam bij Pûrṇawijaya. Kuñjarakarṇa zeide tot Pûrṇawijaya: „Och, broer Pûrṇawijaya, ik ben in de Wet ingewijd geworden door Bhaṭāra Wairocana: mijne smetstoffen zijn geheel uit mijn lichaam verdwenen, alsook mijn Yakṣagedaante. Maak uwe eerbiedige opwachting bij den Heere Wairocana en vereer hem, broerlief; want het is te vreezen dat hij anders op u vertoornd ⁹⁹) zal wezen”. (Toen ging Pûrṇawijaya naar Wairocana, groette eerbiedig en sprak): „Heer en gebieder! Hier is de discus Sudarçana ('t wapen van Wiṣṇu). Neem dien ter hand, Heere ¹⁰⁰) en slinger dien tegen mijn nek, Meester! Denk niet, dat het mij pijn zal doen: met vreugde zal ik sneven door iemand als de Heere is. Ik schaam mij om te blijven leven, Meester!” — Pûrṇawijaya smeekte ¹⁰¹) den Heere; hij weende bitter en omvatte ¹⁰²) de voeten van Bhaṭāra Wairocana. „Och, Pûrṇawijaya! ik zal nooit iemand die zich aan mij overgeeft deren of hem vijandig ¹⁰³) gezind zijn. Eilieve, twijfel niet dat uwe smetten zullen verdwijnen, waarvan de vrucht zal wezen dat uw verstand toeneemt. Wees niet trotsch, noch onrustig, en luister goed:

pañca bhûtāni hi mûrtau, ahaṅkāras tu çodhyatām,
karoti çubham sudantî, hîno rajyati duṣkṛtau.

Dat wil zeggen: *pañca* beteekent vijf; *bhûtāni hi* (l.wa) *mûrtau*, vijf is het aantal der Bhûta's (booze geesten) in 't lichaam; deze moeten eerst bedwongen worden. *Ahaṅkāras tu çodhyatām*, de *Ahaṅkara* (eigenwaan) moet gezuiverd, vernietigd worden. *Karoti çubham sudantî*; *karoti*, maakt; *hëning nikang çarîra*, zuivering des lichaams ¹⁰⁴); *sudantî* is *ādīdantî*; *dantî* is olifant. *Hîno rajyati duṣkṛtau*, — — —. *Kṛta* (recht en goed) noemt men: minzame taal, een vriendelijk gelaat, een rein gemoed, oprechtheid in 't handelen, oprechtheid in 't spreken; dit heet *praçasta* (loffelijk, goed) ¹⁰⁵). Besef den steeds vergankelijken aard (der dingen); hecht u niet aan wereldsche goederen; word niet verdwaasd door vuige begeerten, hetgeen ten gevolge heeft dat men onrustig wordt, veroorzaakt dat men zich laat verbijsteren, zoodat men taalt om zich andermans goed toe te eigenen. Daardoor zal men onvermijdelijk

tot den helleketel vervallen. Dit noemt men zonden [daarom moet men de onrustigheid des geestes verbannen], namelijk geveinsdheid (of hebzucht), waan, nijd ¹⁰⁶), ijverzucht, hoogmoed, afgunst. Deze heeten de 5 Bhûta's in 't lichaam. De zucht om (maar) te eten en te drinken en veel aardse goederen te hebben, ook dit veroorzaakt verwarring des geestes, zoodat men de bedachtzaamheid verliest. Daarom doode men de grove vuile begeerten, want die komen voort uit de (aangeboren) onreinheden. Vandaar het spreekwoord: „niet van verre, noch van nabij, maar uit het lichaam zelf komen de onreinheden voort.” Maar de Pañjita-mala komt voort uit het Geheime: het Ajñâna-wiçesa (de hoogere kennis). Wat men Ajñâna-wiçesa noemt, is (niets anders dan) een reine geest ¹⁰⁷). Onder „een reine geest” verstaat men 't volgende: de goddelijke Waarachtige kennis ¹⁰⁸). Vlekkeloos treedt die te voorschijn uit haar oorsprong. Zoek die in uw bezit te krijgen en te beschouwen als (heilzame) olie, en baad u er voortdurend in. Dan, voorwaar, zullen de smetstoffen er door verdwijnen ¹⁰⁹).

Nadat Pûrṇawijaya door Bhaṭāra Wairocana in de Wet was ingewijd, was hij volleerd ¹¹⁰). Plots! weg! verdwenen waren de smetstoffen uit het lichaam van Pûrṇawijaya en hij ondervond niet meer de vijf toestanden (of: soorten) van wereldsch lijden. Toen hief hij biddend zijn gevouwen handen op tot den Heere Wairocana, (zeggende): „O, Heer en gebieder! In eens zijn mijne smetstoffen verdwenen, doch de gedachte aan 't sterven vervult mijn geest. Leer mij, Meester, hoe ik aan den dood kan ontkomen. Bewijs mij deze gunst, want ik ben bang voor den dood. Ik bid u, dat gij u over mij, uw zoon, ontfermt.” — „Och, mijn zoon Pûrṇawijaya, tegen den dood is geen kruid gewassen, want de dood is de eindpaal des levens. Alles is gelijkelijk daaraan onderworpen. Het leven is namelijk onderworpen aan den dood; het geheugen (en: bezinning) is onderworpen aan vergeetachtigheid (en: onoplettendheid); ijver is onderworpen aan afdwaling van den geest (verstrooidheid). Vergeetachtigheid, die overheerscht alles, en daarom wordt het algemeen het rechte spoor bijster door vergeetachtigheid. Doch gij hebt het voordeel dat gij de heilige Wet ontvangen hebt. Het is onvermijdelijk dat gij sterft, maar gij zult niet blijvend dood zijn. Men zegge het niet aan een oningewijde: „dood zijn is de wedergade van slapen ¹¹¹).” Gij herinnert u uwen slaap en uw ontwaken. In den tijd tusschen slapen en ontwaken, herinnert gij u 't einde van uw dommelen. Houd in gedachte de hooge les (der zedeleer); let aandachtig op den uitgang van den levensgeest, het oogenblik dat de ziel scheidt. Op

dat oogenblik verzinkt gij in zuivere, reine, loutere, smettelooze Samâdhi: de heilige zekerheid komt uit, en de hoogere kennis is bereikt. Daarom ga terug naar uwe woonstede, gedurende zeven dagen. Tien nachten (etmalen) zult gij in den helleketel gekookt worden. Op den elfden dag zult gij niet meer de vijf toestanden (of: soorten) van wereldsch lijden ondervinden: al de strafmiddelen van Yama tegen u zullen, voorwaar zeg ik u, te niet gedaan worden; al de wapens van allerlei soort van Yama zullen, voorwaar, zeg ik u, geen uitwerking hebben, als vrucht dat gij de kwintessens der heilige Wet hebt leeren kennen. Zie, zoodanig is de gunst die ik u bewijs; wees indachtig aan hetgeen ik bij uw heengaan opdraag." — Zooals gij, mijn godheid! beveelt. Ik vraag verlof om huiswaarts te gaan, Meester!" — „Goed, mijn zoon Pûrṇawijaya."

Fluks! voort! Pûrṇawijaya toog op weg. Zonder onder weg te dralen, kwam hij thuis. Er was niemand anders dien hij aantrof, behalve Kusumagandhawatî. Daarop kwamen te gemoet de Widyâdhara's en Widyâdhari's, die allen even verbaasd waren Pûrṇawijaya te zien, doordien de smetstoffen uit zijn lichaam verdwenen waren. Het gemoed van Kusumagandhawatî ging open (van vreugde) wegens de behouden terugkomst van Pûrṇawijaya in zijne natuurlijke gedaante. En toen zeide Pûrṇawijaya tot zijne welbeminde: „Och, moedertje Kusumagandhawatî, bewaak het huis van uw ouderen broeder (d.i. van mij); ik ga een poos slapen. Tien nachten lang zult gij wacht moeten houden. Wees niet te zeer geroerd door medelijden met mij, moedertje. Waak maar trouw: al de Widyâdhara's en Widyâdhari's zullen u gezelschap houden ¹¹²). Dadelijk hield Kusumagandhawatî wacht.

Eensklaps! plots! weg! Pûrṇawijaya sliep gerust. De ziel kwam uit, fijn als een atoom; — — ¹¹³). Onverwijld ¹¹⁴) werd zij door hare vroegere Duṣkṛti, haar vroeger slecht gedrag, meegesleept. Dit wees haar den weg ¹¹⁵) naar den helleketel. Hoe deed het zich voor? Gelijk een schaduw, die de ziel volgt overal waar deze heenging. Zoo ook haar goed gedrag; van beide moeten de vruchten genoten worden. Het slecht gedrag volgt, zich vastklemmende, en wordt medegenomen naar Yama's rijk; het goede gedrag volgt, zich vastklemmende, en wordt medegenomen naar den hemel. Zoodra de ziel van Pûrṇawijaya in 't Pretabhawana (Doodenverblijf) aankwam, kregen de dienaren van Yama die in 't oog. Zij riepen hunne gezellen op; dezen liepen om 't hardst en gingen onbarmhartig ¹¹⁶) er op los. De beulen pakten de hand beet van de ziel van Pûrṇawijaya; sloegen de ziel van Pûrṇawijaya met ijzeren knotsen en

zetten haar op ijzeren spiesen. Daarop werd hij gepijnigd, werd omwikkeld met bindrotting, werd in den ketel neêrgelaten, vervolgens met schichten ¹¹⁷⁾ gestoken, in den ketel gekookt dat hij verschroeide. Zijn ¹¹⁸⁾ tong hing uit den mond; de oogappels puilden uit; zijn lijf was murw; hij was niet dood en niet levend. Hij steunde en kreunde, op 't gijpen liggende, aldoor gefolterd. Vervolgens werd hij uitgescholden met de woorden: „Hei, jij zondaar Pûrnawijaya! waarom steun je en kreun je? Het is immers je eigen werk, dat je vroeger dat kwaad gedaan hebt. Je placht onschuldige menschen te straffen, verboden vrouwen te schaken, oneerbiedig te wezen tegen ouderen (of: de ouders). Er was niets dat je heilig achtte; je waart niet onderdanig jegens de geestelijken. Dat jouw gedrag was onbehoorlijk. Daarom kwam je te bestaan in de hel. Zooals je gedaan hebt, zoo wordt door jou ondervonden, en nu krijg jij het loon daarvoor.” Zoo spraken de dienaren van Yama, terwijl zij de ziel van Pûrnawijaya uitscholden. Na een tijdlang in den ketel geweest te zijn, ongeveer tien nachten, verzuimde hij niet zijn Samâdhi en de les van den steeds vergankelijken aard (der dingen); zich te baden in 't gewijde water van den reinen geest, het zuivere en loutere, volgens den raad des Heeren bij zijn heengaan. Dezen volgde hij ernstig op. Toen gewerd hem het gunstbewijs des Heeren. Daarop verzonk hij in stilzwijgen en oefende diep gepeins. Onmiddellijk! plots! eensklaps! fluks! weg! verbrijzeld, in stukken, verdelgd, vernield ¹¹⁹⁾ was de ketel; het vuur doofde uit en hield op te vlammen. Dáár vertoonde zich het lichaam in eeuwig jeugd. De dienaren van Yama waren verbaasd, toen zij dat zagen en verstomden van spijtigheid. Daarop gingen zij opnieuw er op los, de blikken vestigende op de incarnatie van Pûrnawijaya. Zij sloegen hem allen even verwoed met hun ijzeren knotsen, gingen hem te lijf met messen; sommigen staken met ijzeren spiesen. Dat had niet de minste uitwerking: al hun wapens deerden ¹²⁰⁾ de ziel geen haar. Toen liepen zij om het hardst heen en brachten bericht aan Yamâdhipati. „O, Heer en gebieder! daar was de ziel van Pûrnawijaya. Wij hadden die in den ketel neêrgelaten, Meester! Er was geen verandering aan te zien, Meester! Allerlei wapens werden alle beproefd en toch was er geen verandering te bekennen, en nu is zijn lichaam weêr teruggekeerd tot zijn natuurlijken staat; het is gezond ¹²²⁾ en ongedeerd. Zijne macht is groot, Meester! daarom bleven alle wapens zonder uitwerking; de wapens zijn vernield en vernietigd, tot asch geworden. Voorts is de ketel vernield en veranderd in een Kalpataru (boom die alles wat men wenscht voortbrengt), een jongen en krachtig opgeschoten

Waringin, waaronder een reine, heldere vijver, die omzoomd is van allerlei bloemen: roode Andongs, Kayu-Mas, Purings. Hoe is dat te verklaren, Meester?" Toen zweeg Bhaṭāra Yamādhipati, hij sprak niet, zijn geest was in twijfel. „Hoe komt het, dat de ketel zijne kracht verloren heeft? Al is de ziel ook buitengewoon machtig, zij is toch ontveld en vergaan." — Al de zondaren (zeiden): „Och, Heer en gebieder! de ketel is vernield en vernietigd, Meester! hij is geheel verdwenen en is veranderd in een Kalpataru, een jongen en krachtig opgeschoten Waringin" — „Komaan, laat ik zelf eens naar de hel gaan."

Fluks! weg! gezwind ging Yamādhipati naar den ketel. Hij was verbaasd toen hij naar den ketel keek en innig verwonderd toen hij zag dat de ketel veranderd was in een Kalpataru. Hij vroeg de ziel: „Och, mijn kind, gij zondaar! Wat is de reden dat de ketel door jou vernield en vernietigd is? Het vuur is uitgedoofd en de vlam insgelijks. Allerelei wapens hadden geen vat op je lichaam, Waaruit bestaat dan je lichaam, dat de ketel door jou veranderd is in een juweelen lotus, en eveneens de Khadgapatra's (boomen met zwaarden voor bladeren) veranderd zijn in Kalpataru's, boomen met bladeren van goud en vruchten van allerlei edelsteen; hun sap is muskus en saffraan, dat opgevangen wordt in kruiken van edelsteen. Eveneens is de ketel een heldere vijver geworden, begroeid met juweelen lotussen, gouden waterlelies en Magiligi's (?) van edelsteen. Wat is toch de reden daarvan? Want er was jou oorspronkelijk toebeschikt ¹²⁴⁾, dat je honderd jaar lang in den ketel zoudt gekookt worden. Thans echter is de hel door jou een hemel geworden. Toe, vertel mij eens wat daarvan de reden is." Zoo sprak Yamādhipati. „Och, Yamādhipati, Meester! Niemand anders zou medelijden met mij gehad hebben behalve alleen ¹²⁵⁾ mijn leermeester; hij had medelijden met mijn nederig persoon. Hulde zij u, eerbiedige hulde, Heere Buddha Wairocana! Hij heeft mij onderricht; alwat hij mij aanbeval „heb ik in acht genomen. Dit waren de woorden die hij vroeger tot mij sprak: „Och, mijn zoon Pūrṇawijaya! als vrucht er van dat gij de heilige wet behartigd hebt, ontvangt gij van mij het gunstbewijs dat gij niet lang in den helleketel zult gekookt worden en de vijf toestanden (of: soorten) van wereldsch lijden ondervinden. Tien nachten lang wordt gij in den ketel gekookt. Als ¹²⁶⁾ de elfde aangebroken is, zult gij vrij komen uit den ketel en voorts naar uw woonstede terugkeeren." Dat was wat de Heere Wairocana mij mededeelde. Dit is zeker wel de oorzaak dat ik niet langer door u in den ketel gekookt werd, en ik zou zeker wel langer de vijf toestanden (of: soorten)

van wereldsch lijden ondervonden hebben, indien de Heere Wairocana zich niet mijner ontfermd had ¹²⁷). Ik erken dat mijne zonden groot zijn." — „Och, is de zaak aldus! De Heere heeft dus uit medelijden u begenadigd, zegt ge ¹²⁸)? Dan is het zeer ¹²⁹) te recht, dat het zoo is. Nu dan, ga terug naar uwe woonstede." Dus mocht de ziel terugkeeren. Hij nam afscheid van Yamâdhipati: „O Yamâdhipati, ik wil van u afscheid nemen en naar mijn woonstede terugkeeren, maar die juweelen lotus en de vijver, wil daarvoor zorg dragen als gedenkteekens ¹³⁰) van mij hier in de toekomst." „Goed, mijn zoon. Zie, hier is Kâlarâtri; laat, die u vergezellen ¹³¹)."

Fluks! voort! de ziel van Pûrṇawijaya toog op weg, begeleid door Kâlarâtri. Hij draalde niet onder weg en kwam aan in zijne woonstede, ongedeerd en weder levend. Hij ontwaakte. Kusumagandhawatî was verrast te zien dat Pûrṇawijaya ontwaakte. Daarom begroette Kusumagandhawatî haren gemaal. „Och, mijn oudere broeder Pûrṇawijaya, hoe gelukkig dat gij leeft! Ik maakte mij erg ongerust, oudere broeder Pûrṇawijaya." — „Och, zusje, moedertje, thans zijn mijn smetstoffen geheel verdwenen en heb ik mijne schuld jegens Yamâdhipati afgedaan. Er is niets waarover gij u om mij ongerust behoeft te maken. Ik zou zeker wel ¹³²) de vijf toestanden (of: soorten) van wereldsch lijden langer ondervonden hebben, ware het niet dat mijn oudere broeder Kuñjarakarṇa vooraf tot den Heere gegaan was, opdat de Heer zich mijner mocht ontfermen. Hoe zou het geweest zijn, indien mijn oudere broeder mijne zedelijke kwalen niet aan den Heere bekend gemaakt had? Daarom wil ik nu weldra mijn ouderen broeder volgen, om een tijdlang zelfkastijding te verrichten en den Heere mijne deemoedige hulde te bieden. Welaan, moedertjelief, roep de Widyâdhara's en Widyâdharî's op om ons beiden te vergezellen; ik wil den Heere gaan vereeren." Daarop werden de Widyâdhara's en Widyâdharî's opgeroepen; zij maakten zich al te gader gereed en men toog op weg.

Fluks! voort! Zonder onderweg te dralen, kwam men te Bodhicitta, het heilig verblijf van Bhaṭâra Wairocana. Pûrṇawijaya haastte zich den Heere te vereeren. Ook de Widyâdhara's en Widyâdharî's vereerden den Heere, in de allereerste plaats Kusumagandhawatî, en voorts de Widyâdhara's en Widyâdharî's, die proeven gaven van hun talenten; zij tokkelden en zongen; de slaginstrumenten klonken met oorverdoovend geraas; Gamelans en Bondjings weergalmden, *buraṇcali's* enzoovoorts.

Terwijl de Heere vereerd werd, kwamen al de goden den Heere

Wairocana vereeren, namelijk: Indra, Yama, Waruna, Kuwera, Waicrawana; allen begroetten eerbiedig den Heere. Toen vroeg Yamâdhipati den Heere: „O, Heer, en gebieder! Wat is de oorzaak dat Pûrṇawijaya door u in 't leven is teruggeroepen? Immers oorspronkelijk was hem toebeschikt dat hij honderd jaar in den ketel zou gekookt worden. Nu echter heeft het korter geduurd. Wat is de reden daarvan? Wees zoo goed en deel mij de reden daarvan mede, Meester.” — „Och, mijn zoon Bhatâra Yamâdhipati en gij alle vier behoeders der windstreken! het is zeer goed van u, dat gij zoo vrij zijt te vragen naar [de reden van] de voorgeschiedenis van Pûrṇawijaya. Nu, luistert dan goed. Er is een oord, Bhûminandala genaamd. (Daar leefde een man)¹³⁵ die veel zilver, goud, edelgesteenten en knechten bezat. Hij heette Muladara. Hij bracht goede werken tot stand: fonteinbakken, rustplaatsen voor reizigers, platte steenen om op te zitten. Hij had een bouwmeester die zijn medehelper was in 't doen van goede werken, Kirnagata geheeten. Deze was zijn medehelper in liefde werken. Er was een (ander) oord, Tapalinada genaamd. Daar woonde een man die zeer behoeftig was, geen kind noch aardse goederen had, Utsâhadharma geheeten, hij met zijn vrouw. De naam zijner beminde gade was Sudharmâ. Zij leefden in zeer kommerlijke omstandigheden, maar zij waren zachtmoedig, vroom, minzaam in hun woorden, vriendelijk van gelaat. Zij waren uitermate weldadig, want zij hadden de heilige Wet gehoord. Daarom deden zij mede aan goede werken; zij strekten de hand niet uit, zonder telkens daarmede aalmoezen te schenken aan de voorbijgangers, wat zij vergezeld deden gaan van blijmoedigheid, vromen zin, minzame woorden en een vriendelijk gelaat. Nu trof het zoo, dat zij goede werken deden nabij de plaats waar Muladara goede werken verrichtte. Dit gaf aanleiding dat Muladara Utsâhadharma uitschold, zeggende: „Hei, jij Utsâhadharma! jij, slechtaard, armzalige ellendeling!¹³⁶ waarom toch doe jij goede werken nabij de plaats waar ik goede werken verricht? Jij bent een smerlap, een laag schepsel. De goede werken die jij doet zijn niet waard een twint. Wacht je daarom wel, om naar mij te kijken als ik goede werken volbreng. Ik slacht buffels, koeien, wilde zwijnen; (onthaal op) palmwijn en rijst, waaraan tal van menschen, zooveel als er van eten, zich verzadigen. Maar jij, kleuter! verbeeldt je heel wat te zijn en tegen mij op te kunnen met je goede werken. Je houdt vol met zoo onbeschaamd te zijn, kleuter, om naar mij te kijken? Ga heen, heel ver weg! Scheer je weg van hier!” — Zoo sprak Muladara, Utsâhadharma uitscheldende. Toen zei Utsâhadharma tot

zijne geliefde gade: „Och, mijn jongere zuster Sudharmâ ¹³⁸⁾ moedertje! Wat raad, zusje? Muladara wil mij verjagen en beveelt dat gij, vrouwlief, mij zult verlaten”. Zijn gade antwoordde: „Och, oudere broeder Utsâhadharma! waarin zou ik behagen vinden dan in mijne liefde voor u? Wat zou mij genegenheid kunnen inboezemen? ik heb geen kinderen, geen geld of goed. Wat dunkt u? indien gij eens een monniksleven gingt leiden en uw toevlucht zocht in een kluizenarij? Kom, neem een toevlucht tot de wildernis, het bosch in, en verricht zelfkastijding. Dan zullen wij in 't vervolg niet meer zooals nu behandeld worden.” Haar echtgenoot hernam: „Och, jongere zuster, dat hebt gij uitstekend bedacht. Welaan, moedertje, laten wij ons plan ten uitvoer brengen.” Zij togen dan op weg en oefenden zelfkastijding. Er is een zekere berg, Sarwaphala genaamd; daar was het dat zij zelfkastijding oefenden en een rustplaats maakten om gasten te ontvangen. Alle passanten die een toevlucht zochten ¹³⁹⁾, prezen luide hunne gezindheid. De lieden, hetzij zij vertrokken of overnachtten, werden door hen blijmoedig van 't noodige voorzien. Eenigen tijd lang verrichtten zij zelfkastijding, ongeveer twaalf (jaar) en zoo leefden zij vergenoegd. Toen stierven de man en de vrouw en werden *mukta* (bevrijd van het wereldsch lijden), zalig, verlost tengevolge van hetgeen zij gedaan hadden: zelfkastijdingen en goede werken. Zij gingen toen naar Indra's hemel ¹⁴⁰⁾ om daar te verblijven. Utsâhadharma werd Indra, maar Muladara ¹⁴¹⁾ werd Pûrnawijaya. Wel is waar was het dezen beschoren in den hemel te komen, tengevolge van zijne vroegere werken, waarmede echter een toornig gemoed gepaard ging, en dit was de oorzaak dat hij ter helle voer. Maar hij heeft inlichting gevraagd over de heilige Wet, en dit is de reden dat hij niet lang in den helleketel geweest is en de vijf toestanden (of: soorten) van aardsch lijden ondervonden heeft. En zijn bouwmeester, met name Kirnagata, maakte zich insgelijks schuldig aan toorn en verstond het niet. — ¹⁴³⁾. Deze stierf en werd Kuñjarakarna, omdat hij zich mede boos maakte en een arm mensch smaad toevoegde. Daarentegen neemt Utsâhadharma een rang in boven Pûrnawijaya, omdat deze zich voorheen aan toorn schuldig maakte. Beiden namen de heilige Wet in acht en dit is de oorzaak dat zij ten hemel stegen. Zoo zij u kond, hoeders der vier windstreken en goden al te maal!” Zoo sprak de Heere Wairocana, om de voorgeschiedenis mede te deelen van Pûrnawijaya en van Kuñjarakarna. „Ziet, hoeders der vier windstreken! dat zijn de vruchten, als men de heilige Wet in acht neemt.” — „O, Heer en gebieder! wij, uwe zonen, brengen u eerbiedig hulde. Ja, Meester!

zoo is het verleden van Pûṇawijaya en van Kuñjarakarna. Ja, het verleden is de oorzaak geweest, en de reden dat hij niet langer in Yama's rijk gestraft werd en de vijf toestanden (of: soorten) van wereldsch lijden ondervond." — „Och, mijn kinderen, gij hoeders der vier windstreken alle! Ziet het lot (als gevolg der handelingen in een vroeger bestaan) van iemand die de heilige Wet kent: hij ondervindt niet lang pijn en foltering." — „Amen! zoo is het, Meester!" — Aanstonds brachten zij met eerbiedige buiging hun afscheidsgroet aan den Heer en vraagden verlof om terug te keeren, ieder naar zijn eigen hemel. Laat dit een navolgenswaardig exempel zijn voor de menschenlijke schepselen: hij die de heilige Wet weet in acht te nemen, keert terug naar zijnen hemel."

Fluks! onmiddellijk namen al de godheden afscheid met een eerbiedige buiging. Pûṇawijaya bleef achter. Hij nam oorlof van zijne welbeminde. „Och, moedertje, ik neem oorlof van u, om mijn ouder broeder Kuñjarakarna te volgen en eene wijl zelfkastijding te verichten. Ik wil mijn schuld aan Yamâdhipati en aan den Heere voldoen. Groot is de verplichting die ik aan hen heb: ik dank hun 't leven; eene schuld die ik nooit (genoeg) kan betalen. Keer dus terug, moedertje, vergezeld van de Widyâdhara's en Widyâdharî's. Ga, moedertje!" — „Och, oudere broeder Pûṇawijaya! ik wensch met u samen zelfkastijding te verrichten. Ik wil met u leven en sterven; ik kan niet verre van u leven". Kusumagandhawatî weende bitter. „Och zusje Kusumagandhawatî! het is volstrekt niet geoorloofd dat iemand die zelfkastijding oefent eene vrouw medeneemt. Het is verre van mijn gedachten, dat ik lang zelfkastijding zal oefenen; na twaalf (jaar) zal ik terugkomen; ga nu terug ¹⁴⁴⁾, moedertje!" — „Och, oudere broeder Pûṇawijaya! ik ben nog niet verzadigd van u lief te hebben, oudere broeder Pûṇawijaya." En daarop ging Kusumagandhawatî huiswaarts, aldoo schreiende onder weg, vergezeld van de Widyâdhara's en Widyâdharî's. Fluks! weg! Zonder onderweg te dralen kwam zij in Indra's hemel, waar zij zich oefende in aanbidding en vroom gepeins. Nadat Kusumagandhawatî vertrokken was, nam Pûṇawijaya oorlof van den Heere. „O, Heer en gebieder! ik vraag verlof om afscheid te nemen en eene wijle zelfkastijding te verrichten." Het werd hem toegestaan en niet geweigerd. En hij toog op weg.

Fluks! weg! Zonder onderweg te dralen, kwam hij aan den noord-oostelijken voet van den heiligen Mahâmeru. Er was niemand anders dien hij ontmoette, behalve Kuñjarakarna. Juichend begroette en onthaalde Kuñjarakarna hem. Zij gingen daarna een kluis maken, en nadat die van binnen ¹⁴⁵⁾ behoorlijk ingericht

was, begonnen zij hun Samâdhi-oefeningen. Hoè nu verrichtten zij zelfkastijding? Wat koud was, werd nog kouder gemaakt; wat heet was, nog heeter gemaakt; een handvol rijst; een drupje water; een korrel zout, en wel zonder dat zij het zich lekker lieten smaken. Eenigen tijd lang verrichtten zij zelfkastijding; toen de twaalf (jaar) om waren, gewerd hun de genade des Heeren: Pûrnawijaya en Kuñjarakarna werden Siddha (volmaakt, gelukzalig), en keerden terug naar hun hemel, die de Siddha-hemel genoemd wordt.

Einde van Kuñjarakarna.

AANTEKENINGEN.

¹⁾ De namen der Jina's of Dhyâni-Buddha's zijn in alle HSS, erg gehavend; minder bedorven zijn de namen der 4 Lokapâla's. Waicrawapa is een andere naam van Kuwera, ontbreekt dan ook in Bal. HSS.

²⁾ Wat met *kaçara* bedoeld is of wat daarvoor gelezen moet worden, vermag ik niet te raden; Bal. HS. heeft daarvoor *paða*.

³⁾ *Maññakēn tapa*, dat alle HSS. hebben, is hier eene verbastering van *maññakēn tapa*, dat elders voorkomt; o. a. in Adiparwan *amaññun tapa*.

⁴⁾ Hier en in 't vervolg laat ik het bijgevoegde *çrī* achterwege.

⁵⁾ *Seg* komt overeen met Sund. *seg.*; vgl. Jav. *sek*. *Lēs* is Sund. en Jav. *lēs*; *ñēg* is een bijvorm van 't in Oudjav. zeer gebruikelijke *jēg* of *jag*, Sund. *jig*; vgl. Jav. *jog*.

⁶⁾ *Rānak Bhatāra*, de zoon van den Heer, is niet in den eigenlijken zin gebruikt, maar enkel een beleefde en toch hartelijke uitdrukking tot een oudere voor den 1sten ps. — Lees *warahēn rānak*.

⁷⁾ Voeg in *kleça ni*, en l. iets verder *warahēn* zonder *ira*.

⁸⁾ *Debya* is een schrijffout voor *dibya*; vgl. Adip. fol. 119: *atyantī dibyanta wēnang tumaññakēn i lara mami*.

⁹⁾ Voor *sang hyang Dharmma*, dat hier geheel misplaatst is, l. *sañkeng çarīra*.

¹⁰⁾ L. *aññum*.

¹¹⁾ Voor 't zinledige *kwama warahēn ko* l. *kamy awaraha ko* (of *ñko*) (Bal. HS. heeft *kami hawaraha*); of anders *kamu warahēn-kwa*.

¹²⁾ Voor *mwang* l. *ring*; of er is iets overgeslagen; Bal. HS. heeft *ring pasambaddanta*.

¹³⁾ L. *tumontona*.

¹⁴⁾ L. *warahēn-kwa*. — Blad 2 en 3 zijn verlegd; gelijk ook blad 12 en 13.

15) Voor 't hier nietszeggende *lana* moet een woord als *Naraka*, of zooals Bal. heeft *Yamani*, of *Yamaloka* gestaan hebben.

16) Met *windu*, later *widu* kan kwalijk iets anders dan *pintu* bedoeld zijn.

17) L. *unirit ikang karang*.

18) L. *aliwran ikang wiyati*.

19) De vertaling van *togor-tugër*, dat in K. B. Wdb. ontbreekt, is onzeker.

20) L. *gumiris cinta*.

21) Aldus vermoedelijk te lezen. Het is twijfelachtig of de schrijver zelf den oorspronkelijken zin begrepen heeft.

22) De tekst heeft *Wiṣṇupada*, hetgeen, gelijk men weet, niet de naam is van den god, maar van diens verblijf. De opsomming bevat allerlei feitelijke onjuistheden.

23) *Dwarakala*, of zooals de Bal. HSS. schrijven: *Dorakala* (vgl. K. B. Wdb. onder *dora*) zal wel eene verbastering wezen van *dwārapāla*, poortwachter.

24) *Kupwa*, dat *passim* zoowel in onze legende als in den Tantu voorkomt (ontbreekt echter in K. B. Wdb.) schijnt een bijvorm van *kumwa* te wezen; vgl. wat den klankovergang betreft Jav. *dupeh* naast *dumeh*; *kapi* — naast *kami* —. Intusschen komt het in sommige verbindingen voor als gelijkwaardig met *kapwa*; dus *maṅkana kapwa* „evenzoo” Bhoma-K. 11, terwijl in de legende *maṅkana kupwa* beteekent „juist zoo.” Hoe deze twee schakeeringen van beteekenis verwant zijn, kan blijken uit vergelijking van ons „even” met Hoogduitsch „eben”. In Sutasoma 53, a: *hana kupwa hetu nira tan maṣaraṇa tikung swayēmbara* is *kupwa* gebruikt in den zin van 't eenvoudige *pwa*, d. i. van „echter”.

25) *Arayyantēn* deugt niet; misschen bedoelt *arah* of *aray antēn*.

26) *Ambēr* of *abēr* ontbreekt in K. B. Wdb. Het is natuurlijk van denzelfden wortel *bēr* (*wēr*) als *ibēr*, *hibēr* en *sambēr*.

27) *Bhūmipattana*; zie de opmerking in Verhandeling hiervoor blz. 20.

28) Dit is zeker wel bedoeld met *Ḷijāti*!

29) *Zóó*, of anders *Pretabhūwana*, doodenwereld, moet bedoeld wezen.

30) Blijkbaar is bedoeld het uit Indische schilderingen der hellen bekende *Khadgapatra* of *Asipatra* d. i. zwaarden tot bladeren hebbende, van waar een der hellen heet *Asipatrawana*; zie Petersb. Wdb. i. v. en Mahāvastu (uitg. Senart) I, 7, 8; 11, 16; 12, 2; 21, 13; ook in Pāli-geschriften komt de *Asipatta-niraya* voor, o. a. Jāt. (uitg. Fausböll) VI, 250. *Kandaga* is eene verknoeiing van *khadga*. *Kalpa-khadga* kan ik niet anders verklaren dan als een Ja-

vaansche omzetting, geenszins ongewoon, van de leden eener Skr.-samenstelling *khadgakalpa*, op zwaarden gelijkende, hoewel ik deze samenstelling elders nooit heb aangetroffen. Een staaltje van vergissing bij de omzetting van de leden eener samenstelling is Oudjav. *jitasabha*, geeerd, (Bhoma-K. 140; Râm. 2309) voor Skr. *sabhājita*, dat in 't geheel geen samenstelling is, en niets met *jita* noch met *sabha* te maken heeft. Vgl. K. B. Wdb. i. v. *kaṇḍaga*.

³¹⁾ *Kucup*, de gewone Oudjav. vorm van N.jav. *kuñcup*. Het woord is hier verkeerd gebezigd voor „uitspruitsel”.

³²⁾ *Kadiwadi*, vermoedelijk *kawadiwadi*, getroffen met een *wadiwadi*, Sund. *badibadi*.

³³⁾ Voor *hinurun* lees ik *hinarun*, want een te veronderstellen *hurun* = Sund *hurun*, bijeenbindend, past niet. *Arun* heeft in 't Oudjav. de beteekenissen van Skr. *math*, waarvan de eerste betekenis is „roeren”, die ook Mal. *arun* of *harun* heeft.

³⁴⁾ *Mulēs* moet hier een bijvorm zijn van *mēlēs*, vloeien, druipen. Vgl. Bisaya *bolos*, vloeien (vooral van bloed).

³⁵⁾ Er moet bedoeld zijn *asipatra*. Hoe de lezing in den tekst ontstaan is, valt moeielijk te raden; misschien staat de fout in verband met het Jav. woord *siwapatra*.

³⁶⁾ *Kicik*, dat later ook nog fol. 8, b voorkomt, ontbreekt in K. B. Wdb. Doch vgl. Jav. *kicik*.

³⁷⁾ Voor 't corrupte *patra* lees ik *patri* of *matri*, van *tri*, *teri*.

³⁸⁾ *Yogyayogya* staat voor *yogyāyogya*,

³⁹⁾ Ter verklaring van dit gebruik van *ginawyakēn* vergelijkte men de betekenis van Sund. *buwat* met die van Mal. *buwat*, Bisaya *buhat*, werk, en voorts Tag. *buhat*, opnemen, met Jav. *pupu*, heffen, Oudjav. ophalen; Dayaksch *pupo*, halen, lezen.

⁴⁰⁾ Voor *iking* zou men verwacht hebben *ikung*.

⁴¹⁾ L. *di kapana ko wehēn-kwa*.

⁴²⁾ Vermoedelijk te l. *karika haná*.

⁴³⁾ L. *rát de* of met Sandhi: *rád de*.

⁴⁴⁾ L. *ni kamurkan-mu*.

⁴⁵⁾ L. *anakiti*, en iets verder *mareñan alara*.

⁴⁶⁾ L. *arah* (of *aray*) *antēn i*.

⁴⁷⁾ L. *twasnya*.

⁴⁸⁾ Vertaling niet geheel zeker; de bekende beteekenissen van *kulah* passen niet. Ik houd het hier voor eene verkoeing van Skr. *ākula*.

⁴⁹⁾ Over deze *ātman*s zie Verhandeling blz. 18.

⁵⁰⁾ *Wiṣaya* is hier te nemen in den zin van *wiṣayin*; het is best mogelijk dat de lezing foutief is voor *wiṣayí*.

⁵¹⁾ Het nietszeggende *tancarumata* is foutief. Ik vermoed dat

de schrijver schreef *taccānumata*, „en wel met goedkeuring” d. i. wil-lens en wetens.

52) *Duskṛti* is òf oneigenlijk gebruikt, voor *Kṛti*, òf de lezing is bedorven. De eenvoudigste verbetering zou wezen: *apan paḍa hu-madāṅ ika sukrīṅya lawan ika duskrīṅya nūni*.

53) Vertaling onzeker: *kedēr* of *kedēr* in dezen zin van elders onbekend.

54) Hier *mañānakna* voor *mañunakna*.

55) *Sanismṛti* is eene verbastering van Skr. *saṁsmṛti*.

56) Een woord voor „goed” of iets dergelijks moet in den tekst vóór de zijn uitgevallen; misschien *hade*. De conjunctiefvorm *hidēpa* is hier, gelijk meermalen in ons geschrift, misplaatst.

57) L. *sañulun*.

58) Voor *dawak*, alleen, lees ik *darwak* = *druwak*.

59) L. *mitanya*.

60) L. *iniñidiñidan*.

61) L. *apa*.

62) Hoe lieden met al deze kwalen behebt, „volkomen van nature” kunnen heeten, is moeielijk te verklaren, tenzij bedoeld is: gezond bij de geboorte, maar later gebrekkig geworden.

63) L. *winaling*.

64) De mij onbekende uitdrukking *awin nawin* is in de vertaling uitgelaten.

65) L. *kinlan ing*. Beter nog ware *klān* of *klanēn*.

66) *Kabukti* is hier gebruikt in den zin van *bukti*.

67) *Gauna* is een schrijffout voor *gane* = *ṅanya*, denkelijk, naar het schijnt, waarschijnlijk, zeker wel, soms.

68) *Wakya mwajar* (d. i. *mojar*) is een tautologische uitdrukking.

70). De bedoeling, die slecht uitgedrukt is, schijnt deze te zijn: ten bewijze dat Pūrṇawijaya de helse pijn zal verduren, zal strekken de ziekte *wudug*, waaraan hij aanstonds zal (*mañke*) lijden. Doch dit strookt niet met hetgeen later verteld wordt.

71). *Wuwus* schijnt hier den zin van 't Skr. *wicāra* te hebben. Zoo *wuwus* en *wicāra* als synoniem beschouwd werden, is het zeer verklaarbaar dat *wicāra* ook de beteekenis van „spreken” aannam, ofschoon het die beteekenis in 't Skr. niet heeft. Trouwens ook wij gebruiken „redeneeren” in den zin van „spreken, praten”. Men vergelijkte voorts Niasch *huhuō*, dat vormelijk = Oudjav. *wuwusēn* is en zoowel „gesprek” als „raad” beteekent; *fahuhuō* is „spreken”.

72) Wat *ka* voor *pañadēgan* te beteekenen heeft, begrijp ik niet. Mogelijk is het een schrijffout ontstaan door 't voorafgaande *kahanan*.

73) *Mahāpadma* is „grootte waterroos” en o. a. ook „zekere grootte

schat". Het kan zijn dat zich uit deze laatste beteekenis ontwikkeld heeft die van „schatkamer". De voorstelling van den moederschoot, *kukṣi*, als juweelkistje komt in Buddhistische geschriften meermalen voor; o. a. Mahāvastu I, 213; II, 16, waar het heet dat de Bodhisatwa in de *kukṣi* van Mâyâ rust als een beryljuweel in een kristallen rond kistje; vgl. Lalita-Wistara 76.

74) D. i. Moeder. Hieruit schijnt men te moeten afleiden, dat de foetus in 't eerste tijdperk als nog één met de moeder beschouwd wordt.

75) De beteekenis hiervan is mij niet bekend.

76) L. *hantlú*; *kubit* = *kubet*.

77) Het is moeilijk te zeggen wat met deze gallimathias bedoeld is.

78) Eigenlijk „spleet", want *gaga*, slechte spelling voor *gāṅgang* is Jav. *goṅgang*, Dayaksch *gaganggang*.

79) Vgl. Jav. *kopah-kopah*.

80) *Pula*, onvolkomen spelling voor *pulang*.

81) De tekst is blijkaar in de war; ik lees: *sy Adikumāra nāranta, sang hyang Saṅgraha nāraṇy ajinta*.

82) *Dwasa*, d. i. *dosa*, is hier niet Skr. *doṣa*, maar Pāli en Prākṛit *dosa*, Skr. *dveṣa*.

83) *Mānayanaya* is, naar ik veronderstel, een bijvorm van of fout voor *maniyaniya*.

84) De meeste benamingen van onreine stoffen in 't lichaam zijn hopeloos bedorven; *koṭaka* en *kuṭaka* heb ik gissenderwijs genomen als Skr. *kottha* en *koṭṭha*, *gwataka* als *gūthaka*. *Candaka* misschien voor Skr. *syanda*, rheumatische stof.

85) Het in den tekst staande *kita* is onzin.

86) *Banawawyuha* is niets; gissenderwijs lees ik *Bhawanawiyūha*.

87) *Rusa-rusi* voor *ruṅsang-ruṅsing*.

88) L. *ndan*, en iets verder *kasihana*.

89) L. *ahning*, *ahwa* (d. i. *aho*). Het grondwoord *ho* beantwoordt aan 't Bisaya *hao*, waarvan *haoan*, zuiveren; *haohao*, zich verfrisschen.

90) L. *wari*.

91) Dit lijkt op Wedānta; vgl. Verhandeling hiervoor blz. 17. De *kleṣa's* zijn, naar de opvatting die op deze plaats doorstraalt, de den mensch aangeboren hindernissen om tot de hoogste waarheid door te dringen.

92) Of hier onder Yogīcwara uitsluitend Wairocana verstaan moet worden, is niet duidelijk; vgl. Verh. blz. 17. De zinsnede van *ndah ya iki* enz. tot aan *wkas i taṇan ira* maakt den indruk van ingeschoven te zijn.

93) L. *padudwan tika*.

⁹⁴⁾ D. i. het zijn dualisten, en niet, zooals de Wedântins, monisten; alleen deze laatsten kunnen in waarheid *mukta* heeten.

⁹⁵⁾ Voor *wlu*, dat hier geen zin geeft, lees ik *wulu*.

⁹⁶⁾ Zóó is te lezen. Onder de Sugata's zijn hier verstaan de 5 Jina's of Dhyâni-Buddha's, welke met de 5 Kuçika's, al. de 5 Indra's vereenzelvigd worden. Van *Pātañjala* heet het ook in Sutasoma fol. 44, a, dat hij de opperste is onder de 5 voorname Rṣi's: *hyang Pātañjala rakwa ring prāwara rēsy anupama*.

⁹⁷⁾ *Dinēlēpwa* staat voor *dinēlēp pwa*. *Dēlēp* is het Sund. *tōlōp*. Verzachting van tenuis tot media komt in onzen tekst ook voor bij *duhun* voor *tuhun*; in *andap!* voor *tap*; in *pañji* voor *pañci*. Hetzelfde verschijnsel doet zich, gelijk men weet, ook in 't Javaansch voor; bijv. *durung* voor Oudjav. *turung*; *bagupon* voor *pagupon*; *bagēlen* voor *pagēlen*, e. a. — *Pañjitamala* is blijkbaar eene afleiding met prefix *pang* van een Skr. *jitamala*, de onreinheid overwonnen hebbende.

⁹⁸⁾ L. *syuk*, gelijk fol. 42, a te recht geschreven staat. Vgl. Sund. *suk-sēk*, *sōg* en Jav. *sēk*; *ñis* als klanknabootsing is een bijvorm van *nōs*, hetwelk voorkomt Bhoma-K. blz. 186: *nōs gedēbud tibā cēnēl*.

⁹⁹⁾ L. *prakwapaha*, wanspelling voor *prakopaha*. In 't onmiddellijk volgende zijn door den afschrijver klaarblijkelijk eenige volzinnen overgeslagen. Ter wille van den samenhang heb ik tusschen twee haakjes aangevuld wat er in hoofdzaak moet gestaan hebben.

¹⁰⁰⁾ *Ranak* te schrappen.

¹⁰¹⁾ Deze vertaling is niet meer dan een gissing. Sund. *tarum* = *gēlut* past niet.

¹⁰²⁾ L. *amēkul*.

¹⁰³⁾ Voor *kalīna* vergelijk Ibanag *kalīna*, vijand, ongeloovige. Te oordeelen naar de uitdrukking in den tekst schijnt het woord in 't Oudjav. „barbaar” beteekend te hebben.

¹⁰⁴⁾ De herstelling van den zeer gehavenden tekst is onzeker. De lezing *sudanti* was, blijkens de volgende verklaring die van den opsteller der legende en is geen fout van den afschrijver. Toch is het nauwelijks twijfelachtig dat de dichter van 't Skr. vers, welks herkomst onbekend is, geschreven heeft *sudāntah*, degene die zijn zinnen goed in bedwang heeft.

¹⁰⁵⁾ L. *praçasta*.

¹⁰⁶⁾ L. *dki*. Verkeerdelijk worden hier 6 ondeugden opgesomd. Deze lijst van Bhūta's is een variant van de lijst der 5 Kleṣa's in den Yoga en in sommige Pāli-geschriften, waar ze heeten: *lobha*, *moha*, *dosa* (Skr. *dveṣa*), *māna*, *uddhacca*; de 5 *citta-kileśa*'s worden

ook genoemd *nivaraṇa*'s, hindernissen; zie Childers i. v. *kilesa*. Hoewel het aantal in den tekst 5 behoorde te wezen in overeenstemming met de 5 *Bhûta*'s, komt een lijst van 6 gebreken ook elders voor: in *Abhidharmakośa-cāstra* zijn het: *moha*, *pramāda*, *kausīdya*, *aśrāddhya*, *styāna* en *auddhatya*; zie Fujishima, *Le Bouddhisme japonais*, p. 7. De 10 *Kleśa*'s der Zuidelijke Buddhisten zijn: *lobha*, *dosa*, *moha*, *māna*, *diṭṭhi*, *vicikicchā*, *thīna*, *uddhacca*, *ahirikā* en *anottappa*; zie o. a. *Dhamma-Saṅgani* 1548; bij de Noordelijken *rāga*, *dweṣa*, *moha*, *krodha*, *lobha*, *khīla*, *vyāpāda*, *īrṣyā* en *mātsarya*; zie o. a. *Lalita-Wistara* 59, 19; 248, 10; 349, 5. Hiermede te vergelijken is de lijst van 10 *Upakleśa*'s volgens *Abhidharmakośa-cāstra*, n.l. *krodha*, *mrakṣa*, *mātsarya*, *īrṣyā*, *pradāsa* (is Pāli *palāsa*), *wihimsā*, *upadāha*, *māyā*, *śāthya* en *mada*. Het Oudjav. *dēmba*, uit Skr. *dambhā*, heeft meer dan ééne opvatting; in den tekst schijnt het te beantwoorden aan *mrakṣa*, geveinsdheid, huichelarij, schijnheiligheid.

¹⁰⁷⁾ D. i. de hoogere Rede, vrijgemaakt van en onbezoeeld door de zinnelijke wereld.

¹⁰⁸⁾ L. *tattvajñāna* en straks daarna *anindita*.

¹⁰⁹⁾ De volgende zinsnede is in de vertaling uitgelaten, daar *kuñci* geen zin oplevert.

¹¹⁰⁾ Voor *kleśa nikaṅ* zal wel te l. zijn *sang*.

¹¹¹⁾ De tekst is niet in den haak, al is de bedoeling duidelijk. Wellicht l. *pasang nikaṅ aturū*.

¹¹²⁾ Voor *nireku* zal wel te l. zijn — *nta rebu*.

¹¹³⁾ Wat het verknoeide woord *drywadana* beteekenen moet, is mij ten eenen male duister.

¹¹⁴⁾ L. *adwa*.

¹¹⁵⁾ L. *paranya*.

¹¹⁶⁾ De gewone beteekenis van *tanwring daya* is „radeloos”. Doch hier houd ik het voor *tanwring* (= *tanwruking*) *dayā*, geen medelijden kennende, onbarmhartig.

¹¹⁷⁾ L. *tomara*.

¹¹⁸⁾ Duidelijkheidshalve gebruik ik het mannelijk vnw., hoewel „ziel” in onze taal vrouwelijk is. Feitelijk toch is het *Pûṇhawijaya*, die gepijnigd wordt.

¹¹⁹⁾ Vertaald alsof er stond *syuh rēmpuk*, zooals iets verder voorkomt.

¹²⁰⁾ L. voor *tanya° tanpa°* en zoo ook meermalen in de volgende regels.

¹²¹⁾ L. *maṅkin sariranya*.

¹²²⁾ De vertaling van 't gedrochtelijke *sumbalagna* berust op de gissing, dat dit een verhaspeld *śubhalakṣaṇa* is, of in Prākṛitvorm *subhalakkhaṇa*. Vgl. *sulakṣaṇa*, hersteld, gezond, AW. 273.

¹²³) L. *kumkuma*. — De lezer zal zelf wel opmerken dat de beschrijving van de metamorfose niet in allen deele overeenkomt met hetgeen iets vroeger te lezen staat.

¹²⁴) *Pañji* is hier een andere uitspraak, zoo niet een fout voor *pañci*.

¹²⁵) *Duhun* voor *tuhun*, hier in den zin van *ñhing*.

¹²⁶) Met *kapi*, dat o. a. als synoniem met *yadin*, wanneer, opgegeven wordt (zie K. B. Wdb. i. v.) is verwant het Jav. *dungkap*, dat o. a. in de Lakon Bramana-Bramani voorkomt in den zin van „na een poos”. *Andungkap* is „bereikende”: *andungkap triwulan*, Lakon; vgl. Adji Saka 92; hiervoor zou men volgens ons spraakgebruik „over drie maanden” zeggen. Overdrachtelijk beteekent het ook „begrijpen” of, zooals wij ook wel zeggen: er bij kunnen; bijv. *paran ta jarwanning sabda? kawula dereng dungkap*, Damar Wulan (v. Dorp) 510. Oudjav. *kaduñkapa*, zal bereikt worden; bijv. *kaduñkapa ikang Parameçwara-Çiwa-pada*, Tantu; vgl. 't artikel (zeer onvolledig) in K. B. Wdb. Het Nieuwjav. is precies hetzelfde als Sund. *dongkap*, nl. bij iets gekomen, bereikt hebbende, gekomen aan; bijv. *dungkap sapinggirring kali, dipunsahut ing raseksa*, Lakon Wahana 358. De beteekenis „bij iets komen” gaat licht over in die van „dichtbij iets komen”, maar dit is eene secundaire opvatting. Wanneer in 't Jav. Wdb. *dungkap* in zgn. Kawi wordt opgegeven als synoniem met *wētara*, dan is dit laatste op zich zelf niet onjuist, maar de vertolking hiervan met „ongeveer” verkeerd; *wētara* is hier *antara*.

¹²⁷) In de uitdrukking *yan apa tika*, en iets verder *yan apa ika*, is *yan apa*, naar het mij voorkomt, slechts een versterkt *apa*; zeker is het althans dat het met *yan* synonieme *an* zoo ter versterking dient; bijv. *mañkana*, is „zoo”, doch *anmañkana* „zóó”; vgl. Sund. *naha*. Waar de geheele uitdrukking als tusschenzin den samenhang van bijzin en hoofdzin, zooals hier, verbreekt, schijnt ze te dienen om den stijl levendigheid bij te zetten. Men zou dus kunnen vertalen: „ik zou zeker wel langer de vijf toestanden van wereldsch lijden ondervonden hebben — hoe zou dat niet —, indien de Heere” enz. Niet volkomen zeker zijnde van 't spraakgebruik heb ik den tusschenzin onvertaald gelaten.

¹²⁸) L. *añanugrahani*. Mogelijk ware ook *sire ko*, in welk geval *anugraha* gevormd is met prefix *a* van *nugraha*.

¹²⁹) *Lalah* hier = *alah*, hetwelk door de Balineezen volkomen juist o. a. met *dahat* omschreven wordt en nooit „steeds” beteekent, zooals K. B. Wdb. opgeeft; wel komt *alah* passim voor in den zin van „dewijl, uithoofde van”, hetgeen K. B. Wdb. niet opgeeft.

¹³⁰) *Kṛti*, waarvan *kṛtya* conjunctief en futurum is, wordt

meermalen verward met *kirti*, waartoe zoowel de gelijkenis in vorm als in beteekenis aanleiding geeft. *Kirti* is in 't Oudjav. niet enkel „monumentaal werk”, maar ook „bouwwerk” en zelfs „werk” in 't algemeen. en daar *kirti*, roem, synoniem is van Skr. *yaças*, heeft Oudjav. *yaça*, Nieuwjav. *yasa* de beteekenis aangenomen van „werk”. Met Skr. *yāsa*, *āyāsa* heeft Jav. *yasa*, dat in ettelijke Indonesische talen is overgenomen, niets te maken. Vgl. K. B. Wdb. i. v. *kirtti*. Opmerking verdient dat van 't Skr. *kirti* ook als beteekenis wordt opgegeven *prāsāda*, tempel, paleis, en hierbij sluit zich de beteekenis van Oudjav. *kirtti* aan.

¹³¹⁾ De rol die Kālarātri, de doodsnacht, en de nacht des wereldondergangs, hier vervullen moet, kan ik niet verklaren.

¹³²⁾ *Dadi nganya* komt overeen met *dadi gane* fol. 44, b.

¹³³⁾ *Boñjing*, al. *boñji* of *bojing*, is een instrument waarvan meermalen melding gemaakt wordt; o. a. Sutasoma fol. 61, a: *gēnding boñjing aneka*. Vgl. K. B. Wdb. onder *tabeh*. — *Burañcah* is mij van elders onbekend.

¹³⁴⁾ L. *matanya ta*.

¹³⁵⁾ Er moet iets dergelijks uitgevallen zijn als een paar regels verder staat: *hana ta ya wwang irika*.

¹³⁶⁾ L. *pāpāpunya*.

¹³⁷⁾ L. *tan erang*.

¹³⁸⁾ L. *Sudharmā* en schrap *ka*.

¹³⁹⁾ L. *manungsi*, en straks daarna *pāmbekanya*.

¹⁴⁰⁾ Eigenlijk: terugkeeren (huiswaarts gaan) naar Indra's hemel, *Mulih* is een zeer gewone uitdrukking voor verscheiden, weggaan naar de andere wereld (hetzij hemel, of hel); bijv. Bhoma-K. 195: *iki sopānānta muliheng Yamaloka*; ook nog N.jav. *mulih ing Hari-loka*, Damar Wulan (v. Dorp), 75. *Mulih*, *umulih* komt vrijwel overeen met Skr. *preta*, overleden, maar meestal in gunstigen zin, nl. overleden en ten hemel opgevaren; *umuliheng surālaya* Bhārata-Y. 656; *mulih mareng Smarālaya* 534; zie verder aldaar 523; 539; 582; *muliheng swargga* of *pitrloka* Adip. In 't Malagasi zegt men van een vorst niet dat hij gestorven is (*faty* = Jav. *pati*), maar dat hij „naar huis gekeerd is”; vgl. Bijdr. T. L. en Vk. XLII, 127.

¹⁴¹⁾ *Muladara* kan verbasterd zijn uit *Māladhara*, dat o. a. eene benaming is van wezens uit de Buddhistische mythologie.

¹⁴²⁾ De tekst is in de war; *sang Utsahadharmma* is te schrappen.

¹⁴³⁾ De beteekenis van *malepas* (of *manglepas*) *kayu* is mij duister. Het is de vraag of de plaats niet corrupt is.

¹⁴⁴⁾ L. *mulih ta rebu*.

¹⁴⁵⁾ L. *lininkah i jro*.

၁။ ၀။ ၁။ ၂။ ၃။ ၄။ ၅။ ၆။ ၇။ ၈။ ၉။ ၁၀။ ၁၁။ ၁၂။ ၁၃။ ၁၄။ ၁၅။ ၁၆။ ၁၇။ ၁၈။ ၁၉။ ၂၀။ ၂၁။ ၂၂။ ၂၃။ ၂၄။ ၂၅။ ၂၆။ ၂၇။ ၂၈။ ၂၉။ ၃၀။ ၃၁။ ၃၂။ ၃၃။ ၃၄။ ၃၅။ ၃၆။ ၃၇။ ၃၈။ ၃၉။ ၄၀။ ၄၁။ ၄၂။ ၄၃။ ၄၄။ ၄၅။ ၄၆။ ၄၇။ ၄၈။ ၄၉။ ၅၀။ ၅၁။ ၅၂။ ၅၃။ ၅၄။ ၅၅။ ၅၆။ ၅၇။ ၅၈။ ၅၉။ ၆၀။ ၆၁။ ၆၂။ ၆၃။ ၆၄။ ၆၅။ ၆၆။ ၆၇။ ၆၈။ ၆၉။ ၇၀။ ၇၁။ ၇၂။ ၇၃။ ၇၄။ ၇၅။ ၇၆။ ၇၇။ ၇၈။ ၇၉။ ၈၀။ ၈၁။ ၈၂။ ၈၃။ ၈၄။ ၈၅။ ၈၆။ ၈၇။ ၈၈။ ၈၉။ ၉၀။ ၉၁။ ၉၂။ ၉၃။ ၉၄။ ၉၅။ ၉၆။ ၉၇။ ၉၈။ ၉၉။ ၁၀၀။

 $+ 3x$

[illegible]

12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

21
 22

[illegible]

[illegible]

32

 33

 34

 35

 36

 37

 38

 39

 40

 41

 42

 43

 44

 45

 46

 47

 48

 49

 50

 51

 52

 53

 54

 55

 56

 57

 58

 59

 60

 61

 62

 63

 64

 65

 66

 67

 68

 69

 70

 71

 72

 73

 74

 75

 76

 77

 78

 79

 80

 81

 82

 83

 84

 85

 86

 87

 88

 89

 90

 91

 92

 93

 94

 95

 96

 97

 98

 99

 100

 101

 102

 103

 104

 105

 106

 107

 108

 109

 110

 111

 112

 113

 114

 115

 116

 117

 118

 119

 120

 121

 122

 123

 124

 125

 126

 127

 128

 129

 130

 131

 132

 133

 134

 135

 136

 137

 138

 139

 140

 141

 142

 143

 144

 145

 146

 147

 148

 149

 150

 151

 152

 153

 154

 155

 156

 157

 158

 159

 160

 161

 162

 163

 164

 165

 166

 167

 168

 169

 170

 171

 172

 173

 174

 175

 176

 177

 178

 179

 180

 181

 182

 183

 184

 185

 186

 187

 188

 189

 190

 191

 192

 193

 194

 195

 196

 197

 198

 199

 200

 201

 202

 203

 204

 205

 206

 207

 208

 209

 210

 211

 212

 213

 214

 215

 216

 217

 218

 219

 220

 221

 222

 223

 224

 225

 226

 227

 228

 229

 230

 231

 232

 233

 234

 235

 236

 237

 238

 239

 240

 241

 242

 243

 244

 245

 246

 247

 248

 249

 250

 251

 252

 253

 254

 255

 256

 257

 258

 259

 260

 261

 262

 263

 264

 265

 266

 267

 268

 269

 270

 271

 272

 273

 274

 275

 276

 277

 278

 279

 280

 281

 282

 283

 284

 285

 286

 287

 288

 289

 290

 291

 292

 293

 294

 295

 296

 297

 298

 299

 300

 301

 302

 303

 304

 305

 306

 307

 308

 309

 310

 311

 312

 313

 314

 315

 316

 317

 318

 319

 320

 321

 322

 323

 324

 325

 326

 327

 328

 329

 330

 331

 332

 333

 334

 335

 336

 337

 338

 339

 340

 341

 342

 343

 344

 345

 346

 347

 348

 349

 350

 351

 352

 353

 354

 355

 356

 357

 358

 359

 360

 361

 362

 363

 364

 365

 366

 367

 368

 369

 370

 371

 372

 373

 374

 375

 376

 377

 378

 379

 380

 381

 382

 383

 384

 385

 386

 387

 388

 389

 390

 391

 392

 393

 394

 395

 396

 397

 398

 399

 400

 401

 402

 403

 404

 405

 406

 407

 408

 409

 410

 411

 412

 413

 414

 415

 416

 417

 418

 419

 420

 421

 422

 423

 424

 425

 426

 427

 428

 429

 430

 431

 432

 433

 434

 435

 436

 437

 438

 439

 440

 441

 442

 443

 444

 445

 446

 447

 448

 449

 450

 451

 452

 453

 454

 455

 456

 457

 458

 459

 460

 461

 462

 463

 464

 465

 466

 467

 468

 469

 470

 471

 472

 473

 474

 475

 476

 477

 478

 479

 480

 481

 482

 483

 484

 485

 486

 487

 488

 489

 490

 491

 492

 493

 494

 495

 496

 497

 498

 499

 500

 501

 502

 503

 504

 505

 506

 507

 508

 509

 510

 511

 512

 513

 514

 515

 516

 517

 518

 519

 520

 521

 522

 523

 524

 525

 526

 527

 528

 529

 530

 531

 532

 533

 534

 535

 536

 537

 538

 539

 540

 541

 542

 543

 544

 545

 546

 547

 548

 549

 550

 551

 552

 553

 554

 555

 556

 557

 558

 559

 560

 561

 562

 563

 564

 565

 566

 567

 568

 569

 570

 571

 572

 573

 574

 575

 576

 577

 578

 579

 580

 581

 582

 583

 584

 585

 586

 587

 588

 589

 590

 591

 592

 593

 594

 595

 596

 597

 598

 599

 600

 601

 602

 603

 604

 605

 606

 607

 608

 609

 610

 611

 612

 613

 614

 615

 616

 617

 618

 619

 620

 621

 622

 623

 624

 625

 626

 627

 628

 629

 630

 631

 632

 633

 634

 635

 636

 637

 638

 639

 640

 641

 642

 643

 644

 645

 646

 647

 648

 649

 650

 651

 652

 653

 654

 655

 656

 657

 658

 659

 660

 661

 662

 663

 664

 665

 666

 667

 668

 669

 670

 671

 672

 673

 674

 675

 676

 677

 678

 679

 680

 681

 682

 683

 684

 685

 686

 687

 688

 689

 690

 691

 692

 693

 694

 695

 696

 697

 698

 699

 700

 701

 702

 703

 704

 705

 706

 707

 708

 709

 710

 711

 712

 713

 714

 715

 716

 717

 718

 719

 720

 721

 722

 723

 724

 725

 726

 727

 728

 729

 730

 731

 732

 733

 734

 735

 736

 737

 738

 739

 740

 741

 742

 743

 744

 745

 746

 747

 748

 749

 750

 751

 752

 753

 754

 755

 756

 757

 758

 759

 760

 761

 762

 763

 764

 765

 766

 767

 768

 769

 770

 771

 772

 773

 774

 775

 776

 777

 778

 779

 780

 781

 782

 783

 784

 785

 786

 787

 788

 789

 790

 791

 792

 793

 794

 795

 796

 797

 798

 799

 800

 801

 802

 803

 804

 805

 806

 807

 808

 809

 810

 811

 812

 813

 814

 815

 816

 817

 818

 819

 820

 821

 822

 823

 824

 825

 826

 827

 828

 829

 830

 831

 832

 833

 834

 835

 836

 837

 838

 839

 840

 841

 842

 843

 844

 845

 846

 847

 848

 849

 850

 851

 852

 853

 854

 855

 856

 857

 858

 859

 860

 861

 862

 863

 864

 865

 866

 867

 868

 869

 870

 871

 872

 873

 874

 875

 876

 877

 878

 879

 880

 881

 882

 883

 884

 885

 886

 887

 888

 889

 890

 891

 892

 893

 894

 895

 896

 897

 898

 899

 900

 901

 902

 903

 904

 905

 906

 907

 908

 909

 910

 911

 912

 913

 914

 915

 916

 917

 918

 919

 920

 921

 922

 923

 924

 925

 926

 927

 928

 929

 930

 931

 932

 933

 934

 935

 936

 937

 938

 939

 940

 941

 942

 943

 944

 945

 946

 947

 948

 949

 950

 951

 952

 953

 954

 955

 956

 957

 958

 959

 960

 961

 962

 963

 964

 965

 966

 967

 968

 969

 970

 971

 972

 973

 974

 975

 976

 977

 978

 979

 980

 981

 982

 983

 984

 985

 986

 987

 988

 989

 990

 991

 992

 993

 994

 995

 996

 997

 998

 999

 1000

 1001

 1002

 1003

 1004

 1005

 1006

 1007

 1008

 1009

 1010

 1011

 1012

 1013

 1014

 1015

 1016

 1017

 1018

 1019

 1020

 1021

 1022

 1023

 1024

 1025

 1026

 1027

 1028

 1029

 1030

 1031

 1032

 1033

 1034

 1035

 1036

 1037

 1038

 1039

 1040

 1041

 1042

 1043

 1044

 1045

 1046

 1047

 1048

 1049

 1050

 1051

 1052

 1053

 1054

 1055

 1056

 1057

 1058

 1059

 1060

 1061

 1062

 1063

 1064

 1065

 1066

 1067

 1068

 1069

 1070

 1071

 1072

 1073

 1074

 1075

 1076

 1077

 1078

 1079

 1080

 1081

 1082

 1083

 1084

 1085

 1086

 1087

 1088

 1089

 1090

 1091

 1092

 1093

 1094

 1095

 1096

 1097

 1098

 1099

 1100

 1101

 1102

 1103

 1104

 1105

 1106

 1107

 1108

 1109

 1110

 1111

 1112

 1113

 1114

 1115

 1116

 1117

 1118

 1119

 1120

 1121

 1122

 1123

 1124

 1125

 1126

 1127

 1128

 1129

 1130

 1131

 1132

 1133

 1134

 1135

 1136

 1137

 1138

 1139

 1140

38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

41
 42
 6*

48
 49

51
 52

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000

[illegible][illegible][illegible][illegible]

